

СПОРТ
ГалгIай спортсменаша
ММА яхъашка
10 майдилг яьккхар

16

IАДАТАШ
Белхий беш хинна
ханаш

14

СЕРДАЛО

WWW.SERDALO.RU ГIАЛГIАЙ МЕХКА КЪАМАН ЮКЪАРА ГАЗЕТ

№11 (12588)
Тушол
бутт,
23 ди, 2023 шу

Газет арадувл 1923-ча шера
бекарга бетта 1-ча дийнахъа денз
1973-ча шера
«Сердало»
газета
«Знак почета»
яха орден
еннай

НАБХА ХЪАШТАШ
Парламента депутаташ
бахархой тIаийбеш
хилар

5

ВОШАЛ
ГалгIайче Россех
дIакхетара хъакъехъа
къамаьл дир Яндарерча
культуран ЦIагIа

6

ЮРТБОАХАМ
Къарший-Черсий
мехкара РСХIЦ болхлой
кхаьчар вай мехка

7

ДАБХЕН СИЙЛЕ
Дешархошта дийцар
ГалгIайче Россех
дIакхетарах

8

ЛИТЕРАТУРА
ГалгIай йоазон бIаь
шу дизарга

9

www.serdalo.ru @gserdalo vk.com/gserdalo Дзен сердало

Лоаме дийнлуш йоагIа
Лоамашкара гIалаш йолча баха хилар
лоархIаме хъакимаш

2

ДегIаахар

Магасе хувцамаш
хургда, гаргарча
кхаь шера

3

Шахъара моттигаш тоаеш латт

Габьенакъбан Марина

Наьсаре куц тоаде деза моттигаш къоастайир шахъара бахархоша. Шахъара моттигаш тоаеца къаман програмага ГІолла дІахьош ба из беркате болх.

«Тоаде деза доа-зош белгалдераш бахархой шоаш ба. Хоржамаш деш, дІахьош ба из болх тахан. Наьсаре бахача дукхагІболча наха, эггара хьалхарча арІагІа тоае еза аьнна къоастаяь моттигаш я Базорканаькъан проспектера салоІа моттиг, Алханчуртски канала юхера гонахье, Мужахой, ЦІечой оалаш дола урамаш, Пазе-Коара Хамхой оалаш бола урам, шахъарерча Іама юхера моттигаш, Московски оалаш бола урам, Дидиганаькъан оалача урамерча библиотекан доазуерча, — белгалдир Наьсарерча администраце болхлоша.

«Дуккхача бахархошта хоза хет Іам болча салоІаш, гобоахаш лелаш. Шахъарерча Іама ГІибухен оагІорахъара доазуерча тоадича докха совгІат хургда наха», — аьлар шахъарача яхархо йолча Оалхазаранаькъан Белас.

Лоамашкара гІалаш йолча баха хилар лоархІаме хьакимаш

Курскенаькъан ИбраІим

Россерча культуран гІулакха йолча министерствон кулгалчочун ГІонча Обрывалин Сергей хьалха волаш, лоархІаме хьаьший кхачар вай республике.

Мехкадаьца Келаматанаькъан Махьмуд-Іаьлаца, «САФМАР» яха промышленно-финансови моттиг лелаеш волча бизнесменаца Гуцаранаькъан Микаилаца лоамашка баха хилар уж. «САФМАР» яхача моттиго гІо де лерхІ укх шера лоамашкара гІалаш меттаоттае. Дукха ха йоацаш хиннача кхетаче Мехкадаси, Гуцаранаькъан Микаилеи баь соцам ба, гІалаш меттаоттаярал совгІа, ерригача ЖІайрахъа районе хувцамаш де деза, аьнна. ХьатІаухача туристашта салаІа, паргІатта ха яккха аьгтув хургболаш, отелаш, кемпингаш хьалье еза цига. Кулг тоха эшаш мел йолча моттигашка а керда хувцамаш де деза. Россерча культуран гІулакха йолча министерствон болхлошца дийцар, эггара хьалхарча арІагІа хьарца дІаялар кхерам бола гІалаш тоае еза, аьнна. Царех я Обн-Хо, Кели, Пхуй.

Таханарча дийнахъа тоае дІаюлаярех я Ний, Морч, Хьарп. 2023-гІа шу йистедалалехь чакхдаха дезаш да уж балхаш. Федеральни оагІоно хьаьжожадаьча ахчак тоаергья Вловнашке, «Тхьаба-Ерд» яха моттигаш. Обрывалин Сергей республике венав, из болх дІабахъа безача моттигашка хьаж, цигара хьал тахка ловш. ВІашагІкхетаре дийцар, шоай хьалха хинна куц хувцалургдоацаш, цхьан хана шоаш хиннача беса хургйолаш, гІалаш тоаяр гетгара лоархІаме да, аьнна. Из гІулакх иштта дІагІоргдолаш, вайцигара цу балхах кхеташ бола говзанчаш, араьхъара болхлой гулбаь, тоаеш латт гІалаш. Вай Мехкадас белгалдир, тахан уж гІалаш меттаоттаяр эггара хьалха бе безача балхах ба, аьнна.

Царца дувзадена да къаман истори, цар хьагойт даьша леладаь вахар, цунга хьежжа, гІалаш хьарца дІаялийта йиш яц. «Любимова Ольгайца, Гуцаранаькъан Микаилаца Москве дийцар оаха, цхьана оарцагІдаьнна, уж гІалаш тоаяра гІулакх. Республикере лоархІаме моттигаш я уж! ПІехьенгара ПІехьенга кхоачаш, тахан лораеш лелае езарех я, даьй баьха уж берка-

те моттигаш», — аьлар республикан кулгалчочо. Ер бутт йистебаьлча, болалургба болхлой Вловнашке, «Тхьаба-Ерд» яхача моттигашка лаятта ахка. Из болх дІахьоча юкье хургба мехкара Илманхой, цу гІулакха лаьрхІа бола къаьхьегамхой. Цу моттигашкара болх йистебаккха лерхІ, ПалгІайчен паччахьалкхе хьахинна 100 шу дездергдолча 2024-ча шера.

«Из болх дІабахъа гІо де кийча болча нахаца цхьана меттаоттаергья вай лоамара гІалаш. Культуран гІулакхах йолча министерствос новкъостал дергда цхьайола моттигаш тоае. Цу гІулакха эшаш дола кавхаташ кийч а даь, дукха ца говш дІаболабергба болх. 5-10 шу дІалоацаргдолча цу боккхача балхо лоамара дукха моттигаш тоаергья», — белгалдир Обрывалин Сергейс. Гуцаранаькъан Микаила гІо даь тоаяьча Бишт яхача моттигага хьежар хьаьший. 2021-ча шера бизнесмена дайтача ахчак чакхбаьккхар из беркате болх. «Бишт яхача моттигера 22 гІала тоайир цу хана. Царна юкьера йиь, ПІема гІалаш лоархІаш яр. Тайп-тайпара хІамаш, нах дІабехка боахка 1700 моттиг гучаьлар цу хана. 1926-ча шера, уж

гІалаш дикка латташ йолча хана хинна хІамаш яр цигара кораяьраш. Цига баьхача вай даьша ПІехьенна яхаш лорадаьд из деррига. Цхьаккха хІама ца дойташ, боагІаш бола лерхІам беш дІачакхдала декхарийла да вай — тахан кхийнараш. Вай селханара культура я из, вай къаман истори да», — аьлар Гуцаранаькъан Микаила.

Федеральни оагІоно новкъостал деш, хьалье лерхІача моттигий доазонашка хьожаш чакхбаьлар хьаьший. Царна юкье я филармони, театр, музей. Магасерча 17-ча микрорайоне дІахьоргба из болх. Кхача шера хьальяь йистеяха лерхІ, 4,5 млрд ахча дІадодаш йола уж гІишлош. «Культуран оагІув хьаллоацаш йола филармони, музей, театр санна йола моттигаш вай республике тахан геттара эшаш я. Вай къаман истори лорадергдола моттигаш я уж. Ишттача наькъаца, культуран гІулакх дегІакхувларгдола, лорадергдола кагирхой ПІахьеха аьгтув баргба вай. Вай дувцар да, боагІаца боараме хьаллоацаш, дІадаьха деза къаман доккха истори», — белгалдир мехкадас Келаматанаькъан Махьмуд-Іаьлас.

ПалгІайчени ХІирийчени парламентий кулгалхой кхетаче хилар

Султиганаькъан Йоакъап

ПалгІай Республике шин парламента кулгалхой кхетаче хилар, ПалгІай оагІорахъара ПІумхой Мухьмада, ХІирий оагІорахъара Тускаев Таймураза, аьлар «Сердало» газетига ПалгІай Республикан Халкъа Гуллама зарбан болх лелабераша.

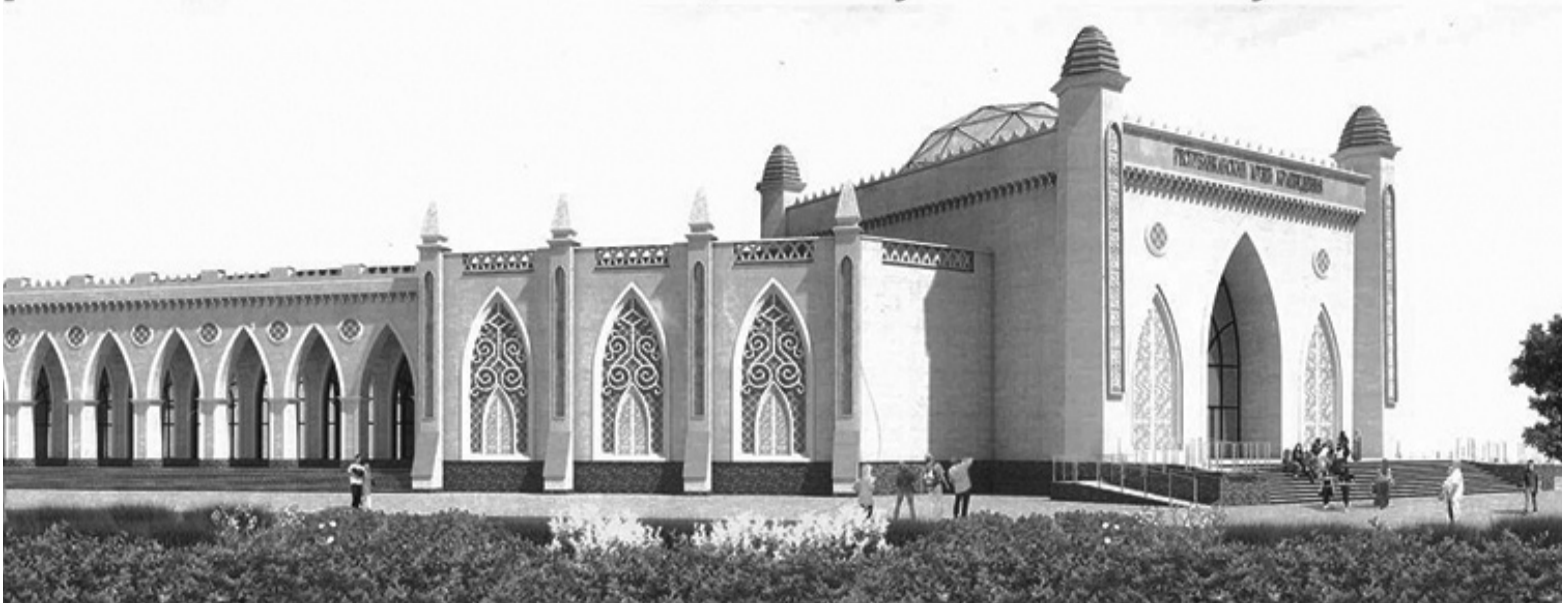
«Цу тайпара шоайла дагабоалаш хиларо таро хулийт парламенташта а къамашта а юкьера барт чІоагІбе. Кердача парламентий кулгалхоша лоацо къамаьл дир пресс-

конференци дІахьош», — йоах хьабайтача хоамо.

«Тха кхетаче гуш хилар ер санна дола, дагадалара вІашагІкхетар мел лоархІаме да. Дукха дар дувца, дуккхачох барт бе а мегар тхона. Эггара лоархІамегІа дола хаттараш а дийцар, дукхагІча даькъе бІухой гаргарча наха новкъостал дар, законаш хьакхоллача наькъ тІа къаьхьегар, республикашкара экономически хьал тоадар. Цу тайпарча цхьана дІахьоча балха дикагІа аьттув боал барт чІоагІбе а къамашта юкьера дешаш сихагІа кхоачашде а», — аьлар ПІумхой

Мухьмада.

«Къамаьл деш, оаха дийцар массехк цу юкье оттадаь хиннадоаца хаттар а. Деррига къамаьл, терко тІа а йохийташ, раьза а долаш хилар. Кастлуш хила езаш я РФ Кьилбаседа Кавказа Парламентски Ассоциацие закон кхолла Совет. Цига оаха оттадаьча законашта ПІехъа болх бергба, РФ паччахьалкхенга а Федеральни Собранага а из дакхоачаргдолаш, цхьа барт болаш моттигашкара хьашташ цига хьаллоацаргдолаш», — аьлар Тускаев Таймураза.

Магасе хувцамаш хургда, гаргарча кхаь шера

Султиганаькъан Йоакъап

Культуран оагIуведегIакхувлаш йола керда гишлош хьалъе лерхI Магасе, укх гаргарча кхаь шера. Уж хургъя филармони, театр, музей.

«Кхо шу далалехь, Магасе хьалъяь яла езаш я паччахьалк-

хен филармони, драматически театр, музей», — йоах тхога бенача хоамо.

Хургйолча гишлой проекта хьажа, геттара раьза болаш ба бахархой. Уж моттигаш хьалла лерхI шахьара 17-ча микрорайоне. ДьалаьрхIача, цу балхага дагIоргдола ахча 4,5 миллиардагIа кхоачаш да.

ХIамаш тега фабрика кьахьегаш я

Султиганаькъан Йоакъап

Вай мехкарча хIамаш тегаш йолча фабрико, хIанзолца ше баьчул 30% дукхагIа болх бу.

«Таханарча дийнахьа уж кьахьегаш ба, йоккхача Российски мехкдаьт-та компанеца чIоагIьяьча контрактах. Царна тега дезараш да, 30 эзар совгIа цу моттиге балха боахкача наха леладу барзкъаш. Российски бIухошта лаьрхIа гIирс тега беза, аьнна а, соцам баь латт фабрике», — йоах тхога бенача хоамо. Белгалде деза, 1,2 эзар сага болх бе безача фабрике, таханарча дийнахьа кьахьегараш 240 болхло мара воацилга.

Царна юкьера 90% цу моттиге Iомабенаб хIамаш тега. Болх бечарна юкье 10% нах мара бацар, цига хьабоагIаш, барзкъаш тега ховш. Эшаш мел долча хIаманца кхоачам лоаттабу тахан цу фабрикерча кьахьегамхошта. Наькъа дIа-хьа кхувл, мах боацаш мук де аьттув ба. ДIахо кхы а дикагIа тоаде лерхI цу чура гIулакх.

Магасе болам дIахьош хилар наькъ тIара инспектораш

Султиганаькъан Йоакъап

«Машенашка эггара чIоагIагIа лораде дезараш бераш да. Цу гIулакха бехктокхаме да да-нана. Боккхийчар уйла е еза, цIаьхха авари хинна, хатар этта хIама хуле, машена чу дагIа бер ма хулла лорадаь хила дезилга.

Бер машена чу долаш арабоалача хана, цу бера лаьрхIа дола гIанд лоаттаде деза дог лазаш волчо», — белгалдир наькъашкара кхерамзле лораеш латтача болхлоша. Из болам дIахьош, сувцабеча бахархошта хьалхадаьхар МВД болхлоша, бер машена чу, лаьрхIа из лорадеш дола батхараш тега, дагIа дезилга. Авари хинна, бер лозадаь моттиг нийслоь, Iаьдала болхлоша бехктокхаме озаргва, хоаде деззаача беса бер машена чу Iоцахоадаьр.

Росгвардейцаш белгалбир

Султиганаькъан Йоакъап

«Эрзи», «Омон», «Беркат-Юг» яхача вай республикерча Росгварде тоабай доакъашхой Украинера цIабоагIаш, царна духьалбаха хилар мехкахой. Деналца, майралца шоашта тIадаьхка тIема декхараш кхоачашдаь, цIенах кхийтар вай кьаман сийдола кьонгаш.

«Вай кьаман, Даьхен юхь дIахьокхаш, цун бокьонаш лораеш лаьтта кьонгаш могош, маьрша болаш цIенах кхийтар, Даьла кьахетамца. Аз доккха

баркал оал царна массанена, иштта деналца, дог-майралца шоаш хьатIайица декхараш чакхдахарах!», — язду вай мехкадас Келаматанаькъан Махьмуд-Iаьлас ший телеграмканале. Республика кулгалхочо белгалдир, царна тIехьа массане саготдаьлга, маьрша болаш цIенах кхетар дехаш дулаш деш хиннилга.

Тем тIа лаьтта хIара бIухо цIен тIара саг санна гарга ва берригача мехкахошта. Массане сатийсад уж, могош болаш, шоай мехка баларга. Илдарха-Галий тIарча Росгварде базе

белгалбир цIабаьхка вай кIантий. Из гIулакх могодаьр вар вай мехкада Келаматанаькъан Махьмуд-Iаьла. Цига дийцар, вай бIухоша шоай тIеманикь сийдолаш чакхбаккхар, шоаех дика цIи йоаккхийташ, уж цIенах кхетар. Иштта бола

кьонгаш ба кьаман яхь лораеш латтараш! Цу йоккхача кхетаченца дакъа лоацаш хилар республикера хьакимаш, кьона эскархой, Iаьдала болхлоь, бIухой цIагIарбараш, иштта кхыбараш.

Имагожа-наькъан Хож-Ахьмад «Суртанчаца шун тIа» яхача проекта турпал хургва

ГIаздананькъан Ахьмад

ХьатIадоагIача кхаьрача дийнахьа, дIайолаергьа «ГIалгIайче» яхача къаман телерадиокомпане, Паччахьалкхен исбахьален искусствай музее «Суртанчаца шун тIа» аьнна цIи йола телевизионни проект. Республика бахархой таро хиннай гIалгIай музее болхлошта карагIдоалар довза, цудухьа уж сатем боацаш хьехаш ба кердача турпалхошцара кхетаче хиларга.

«Укх наькъа музее сийдола хьаьша хургва ГIалгIайчен халкъа суртанча, Россее суртанчий Союза доакъашхо Имагожананькъан Хож-Ахьмад. Iаддал-Салама Хож-Ахьмад - суртанчий говзал лакха йола, професесе говзанча ва, цо даь духа гIалгIай халкъа этнографех Илман йоазош да. Цо кхеллад 300 совгIа тайп-тайпара сурташ, царех цьхан даькъ тIа гуш да гIалгIай къаьнара истори.

«Суртанчаца шун тIа» яхача тха проекте цIихезача суртанчас дувцаргда ший кхолламах лаьца, иштта наха КIордадеш доацача гIалгIай къаьнарча исторех лаьца.

Кагирхой таро хургьа Пушкински карташ цига дакъа лаца. Шекое яц, цIихезача суртанчацара кхетаче хIаране дег чу юсаргьа», — аьлар «Сердало» газетата гIалгIайчен исбахьален искусствай паччахьалкхен музее.

Маьхашта тIахьожам чIоагIбергба

Султигананькъан Йоакьап

Мархий бетта маьхаш лакхдергдоацаш, тIахьожам лоаттабергба республикерча паччахьалкхено.

«Мархий бетта базарашка, тикашка маьхаш айдергдоацаш, бохкаш бола кхача лакхача боараме хургболаш, тIахьожам лоаттабе лерхI вай мехка. ХIама йохкаш мел йолча моттигашка, хIанззехь дIа-хьа дахьийтад буача кхачан мах айбе йиш яц, аьнна, чIоагIо яь каьхаташ, цул совгIа, наха духагIа ийдеш долча даара маьхаш Iолохде деза, аьнна, соцам баьб цу гулакха оарцагIбаьннараша», — йоах тхога кхаьчача хоамо.

Цьхаьболча кхачан маьхаш тахан айденнилга теркалдаьд цар. Масала, нарсаьш, коартол, помидораш, хох, моажолг маьха 1% езьеннай. Иштта айбаьб мах котаме, кьаьра, хьора, фуашта. ТIахьожам лоаттабе лерхI цу гулакха дIахо а.

Москваера ГIалгIайчен викал вахар хьехархой университетете

Гаьгенаькъан Мартина

ГIалгIай Республикере Москве викал вола Илезананькъан Михаил ваха хилар Москверча паччахьалкхен хьехархой университетете, царца кхетаче дIаяхьара, аьлар «Сердало» газета корреспондентага ГIалгIай республикан викала зарбан болх лелабераша.

«Кхетаче дIахьош МПГУ кулгалхоша вай республика тIахьийхар, шоаш Кьилбаседа Кавказе ГIолла хьехархой кийчбеш беча балха юкье дакъа лаца, аьнна. Илезананькъан Михаила университетета 150 шу дизарца уж даькъа лабийцар. Иштта ГIалгIай Республикан Москваера викалаш вIашагIкхийтар, гIалгIай къамаьх болча студенташца, укхазе деша вагIа 34 вай

мехкахо», — йоах хоамо.

Цул совгIа, гIалгIай тоаба кулгалхо ловш хилар МПГУ хьинаре студенташ культуранна, кагирхой политиканна юкьебахкар.

Къамаьл йистедаьнначул тIехьагIа, МПГУ хьалхарча проректора Дронов Виктор, иштта луча кхетама проректора Кудрявцева Дарьяс ГIалгIай Республикан масазарча викалашта лаьрхIа

экскурси йир.

«Тхо хьехаш да ГIалгIай Республикере, дешарах дика кхеташ бола студенташ тхоай хиларга, дIахойодача хана царех лерттIа хьехархой хиларга а сатувс оаха», — аьлар бувзама гIирсаьшта тIахьожам беча, ректората кулгалхо, регионашцара бувзам лелабеча Центра доал деш йолча Яковлева Нинас.

Хьинаре къахьегаш хьаьбоагIа йоазанхой

Батайнаькъан Хьава

Тушолла бетта 21-ча дийнахьа хIара шера дездеш да Дерригача дунен поэзе Ди.

Цу денна хетадаь вIашагIкхетар дIадихьар Долакха-Юртарча №2 йолча «Берий беш-Юкьера ишкол» оалача ГБОУ, Долакха-Юртарча культуран ЦIен филиала болхлоша а дакъа лоацаш. Ук-

хазе бийхабар ГIалгIай Республикан йоазанхой. «Халкъа оазале-вай халкъа ганз» аьнна белгалдир ер вIашагIкхетар.

Укхазе дакъа лоацаш хиннача дешархой таро хилар вай къаман йоазанхой бовза, царца къамаьл хила. Уж бар Дударананькъан Макка, Евкурананькъан Лида, Албохчананькъан Зейнап, Хамхой Жимсари. Театра хьисапе кечам баь, тIайцар къонача йоазан-

хой тоаба: СаьпарIалананькъан Михаил, Татренаанькъан Исроапил, Налгананькъан Илез. Сцена тIара хозаш яр къонача поэтий байташ. Иштта укхазе таро хилар бераша шоашкара совгIата оттаяьча концертни программа хьажа а, цьхьадола халхараш гулбеннарашта гойта а.

Керттера кхетачен дакъа йистедаьнначул тIехьагIа, массане а безаме, истола го-

нахьа чав пела молаш, байташ ешаш, йиса ха дIайихьар. Долакха-Юртарча культуран ЦIен филиала кулгалхоша баркал оал Долакха-Юртарча №2 йолча «Берий беш-Юкьера ишкол» яхача ГБОУ болхлошта, иштта укхазе дакъа лоацаш мел хиннарашта: Iарчакхананькъан Мадинайна, Гиренанькъан Мовлатхана. Цар хьинарца хоза вIашагIбелла болх хилар цох.

Парламента депутаташ бахархой тӀайибеш хилар

Султиганаькъан Йоакъап

Берда-Юрт, Чамалха яхача юр-ташкара бахархой тӀайибеш хилар къаман гуллама депутаташ бола Къоастой Ахьмади, Мутааланаькъан Сулеймани.

«ХьатӀаухача наха депутаташк дийцар шоашта эггара чоагӀагӀа къувлаш дола дешаш. ДукхагӀча даькъе, бахархоша дийцараш дувзадenna дар газаци, хила боагӀача боараме хий лоаттадарца, наькъаш тоадарца, таро йоацача мискача наха новкъостал дарца», — йоах тхога бенача хоамо. Цига бахача наьха вахара хьал тоадергдолча, цар хьал атгачаьба доакхаргдолча гӀулакхех дийцар кхетаче.

Наха хьатӀа мел дена хаттараш доашхаш, эшараш кхоачашдеш, болх дӀахьоргба депутаташа.

ЦӀихезача Илманхочо лекци ешаргья вай университетете

ГӀазданаькъан Ахьмад

ХьатӀадоагӀача ерача дийнахьа, вай паччахьалкхен университетете лекци ешаш хургва психологически Илмай кандидат, социологе Илмай доктор вола цӀихеза профессор Милехин Андрей. ХӀанз шозлагӀа венав из вай университетете лекци еша.

Дунен тӀарча къамех, нах бера Илмах дувцаргда профессора укх наькъа. «М. В. Ломоносова цӀерагӀча МГУ хӀанзарча социологе Илмай лакхарча школан профессор Милехин Андрей Владимирович укх шера тӀай вена хилар вай университетете.

«Социолога, психолога баргашка дуне хувцадаларах» яхача темах лекци йийшар цо вай студенташта. Паччахьалкхен университетете дӀахьоча проекта гӀолла, вай студенташта лекцеш ешаш хургба Илманхой-историкаш, политологаш, философаш, политикаш, иштта кхьбараш а», — дийцар тха газетага университетета болхлоша.

Кхьча мехкара хьавенача сага бехк баьб, полицейскена кхаь бала воларах

Султиганаькъан Йоакъап

ГӀалгӀай Республикан Ньсарен района прокуратуро бехк беш дола уголовни гӀулакх чоагӀидир, кхьча мехкара саг тӀаьдала болхлочунна кхаь бала воларах, аьнна, хоам бир «Сердало» газетага ГӀалгӀай Республикан прокуратуран зарбан болх лелабераша.

«Судо техкар, из саг 2022 шера бӀаьсти Эккажьонгий-Юртарча ДжабагӀанаькъан цӀерагӀча урамах, ца йоагӀаш йола кхьча баркъан товарни белгало тӀалатташ бола гӀирс боькаш хинна хилар.

Из гучадаьлар боьконаш лораеча болхлошта», — аьлар моттигерча тӀахьожам лоаттабеча болхлоша.

Из нийсденначул тӀехьагӀа, из саг полице болхлочунна ше даь зулам къайладаьха 20 эзар сом ахча дала гӀерташ хиннав. Боьконаш лораеча болхлочо, из ахча хьа а ца эцаш, цунах хоам баьб ший кулгалхочунга.

ГӀалгӀай Республикан Ньсарен районни судо цу сага набахта чувалла кхо шу ха техай. Иштта из саг, тӀаьдала гӀод тохарах, паччахьалкхенна дӀадала дезаш ва 100 эзар сом.

Наркоманена духьала кхетаченаш дӀакхухь республике

Султиганаькъан Йоакъап

Наркомани яхача зулама духьала лоаттаде дезача довнах дувц шахьарашка, юр-ташк дӀакхухьача кхетаченашка. Илдарха-ГӀалий бахархошца вӀашагӀкхетар хилар, наркотикашк дӀахьале лелаеча комиссен болхлой.

«Шахьарерча мэре, шахьара кулгал деча Осканаькъан

Мухьмад-Баширага хьалхале йолаш, дӀайихьача кхетаче даькъа лоацаш хилар наркоманен духьала къовсам лоаттабеча комиссе болхлой, Парламента депутат вола Къоастой Ахьмад. Цу зулама духьала цо болх лелабу дукха ха я.

Наркотикашк бувзам лелаберашта дарба деш йола моттиг хьаеллаш, дикка къаьхийгад цу сага», — йоах тхога кхаьчача хоамо.

Ишколашк цу зулама ду-

хьала дӀакхахьа безача балхах дийцар хьехархоша ГӀалбаканаькъан Мадинаси Дурганаькъан Розаси. Кхетачено соцам бир, кагирхошца из болх дӀакхахьара цӀихеза спортсменаш, бахархоша лоархӀш бола нах юкъеоза беза, аьнна. ЦӀагӀарча наха, наркоманеца бувзам лелабой хьожаш, хан-ханнахьа дарбанчешка чакхбаха беза шоай дезал. МВД полице начальник волча Мержой Иалихана дий-

цар, тӀаьдала болхлоша юкъе-доаладе дезарех.

Илдарха-ГӀалий тӀарча МВД болхлоша, цу шахьар тӀара наркотик яха дохьаж дохкаш йола 22 моттиг гучаьккхай. Царна юкъера 19 моттиг, геттара доккха зулам доаржадерех лоархӀаш я. Зуламхоша шоашта доагӀа тӀаьзар дӀаэцаргда! Кхетачене гулбеннараша белгалдир, из болх массане цьха барт болаш дӀабахьа безилга.

Бокъо йоацача цѐраш ма етта

Султиганъкъан Йоакъан

Массе моттигашка гѐлла кхайкарал деш латт бахархошка, кхаьч-кхаьчаца цѐраш етта гулакх соцаде, яхаш. Шолжа-Шахъарерча администратцен болхлоша дехар дир бахархошка, йокъаенна баьцаш лета ма е, боккъал а лораде Талам, цу баьцашта юкье лела садоалла хѐламаш, яхаш.

«Бензинаца, токаца болх беш йола буц дѐтадеда ма-шенаш лелаю бахархоша цу гулакха. Дѐахьекхача баьцах миччахьа цѐи теке дѐабол дукхагѐбараш. Цѐи дѐа-хьа яржар ца кхераш, цох зе даргдий-хьогѐ, аьнна, уйла ца еш, кхаьч-кхаьчаца цѐи лотаю. Иштта цѐраш етта бокъо яц, аьнна, цѐоагѐо яьй Тѐадала законаца», — йоах тхога бенача хоамо. Шоай телеграм-канале гѐлла, из оамал дѐаяккха, яхаш, кхай-карал ду администратце болхлоша.

Вѐаший юхе цѐенош, Тѐадала гѐишлош латта-ча моттигашка, сийг мара бецац цѐи дѐа-хьа яржа, док-кха зулам хила. Цу тайпара хѐлама нийслей, цѐи техар бех-ктокхаме озаргва Тѐадало. Закон довзацар сона аларо кѐалхарвоакхаргвац цѐи лот-таяьр. Тѐалама, оакхарош-та, йоархѐашта юкье лелача зѐамигача дийнача хѐламашта доккха зе ду иштта йоагаеча баьцаша!

Гѐлгѐайче Россех дѐакхетара хьакъехьа къамаьл дир Яндарерча культуран Цѐагѐа

Гѐзданаькъан Ахьмад

Яндарерча культуран Цѐен исбахъален кулгалхочо Йов-лой Мадинас дешархошца къамаьл дир «Цѐхьоагѐонца-низ» яхача кепара. Цо дий-цар бѐаьшерашкхьа, Рос-сех Гѐлгѐайче дѐакхийттачул тѐхьагѐа, хиннача хувцамех. Керттера цига белгалдаьр дар, боккхача мехка дахаш дола къамаш цааш хилар, цар низ къахьегамца цѐоагѐбеш хилар.

«Гѐлгѐайче хьалхарчар-ца Российски имперена юкье-еера. 1770 шера бѐаьсти, Он-

гашта бахархой вѐашагѐкхетар хилар Россех викалашца. Цига цѐихезача, наха лоархѐаш долча ялх тайпан викалаша Россена мутѐахьа хилара цѐоагѐо йир, дув баарца.

Вѐашагѐкхетар дѐадихьар къаьнарча гѐлгѐай Тѐадатех доагѐаца беса. Кулгаш яздыр гулбеннарех 24 сага. Цига вена хилар 800 саг.

Цу тайпара Россех пачча-хьалкхенах вай дѐакхетар, гѐлгѐаша Россех Тѐадал Тѐацар цѐоагѐдеш, кулг яздыр», — аьлар Йовлой Мадинас ший зѐамигача ладувгѐархошка.

Россецарча бувзамах дийцар республике

Гѐзданаькъан Ахьмад

Гѐлгѐайче Россех дакхийт-та 253 шу дизарах, «Гѐрма, Севастополь, Россия» яхача темах дийцар Алхастерча культуран цѐагѐа.

«Из сайре дѐахьош хин-ча Загѐенаькъан Адама, Баг-генаькъан Марета гулбен-нарашта дийцар, Гѐлгѐайче Россех дѐакхийттачул тѐхьагѐа хьабенача на-къах. Россецара бувзам эшаш болга дѐахайташ, хьабоагѐа вай мохк. Кхетаче йийшар, цѐихезача позташа Росси, Гѐлгѐайче хетстаеш язъяь байташ.

«Россеца цъхана» яха ви-део-гойтам кийчбаьбар библи-отекан болхлоша. Гѐрма, Се-

вастополь Россех хьакхетарах дийцар кхетаче, Гѐрмерча ах гѐайренах лаьца дийцар.

«Гѐрмеи Севастополи Рос-сеца я» яхача документальни кинога хьежар гулбеннараш

хоза хеташ», — дийцар тха га-зетага культуран цѐен болхло-ша.

Гаьгенаькъан Мартина

Физико-математически Илмай доктор, МФТИ теоретически физиках йолча кафедра кулгал деш вола Ахмедов Эмиль, вай дешара моттигашка лекцеш ешаш хургва.

«Квантови теоре тамашаш» яхача темах лекцеш ешаш ва Москва вена профессор. Укх бетта 16-ча дийнахьа «Кванториум» яхача берий технопарке болх дѐахьош хилар из. Цу кхетаче профес-сора дийцар Ньютона гуча-даьккхарех, квантови ком-пьютерий баллах, иштта кхь-дарех.

Ше дувцар кагирхоша дикагѐа дѐацаргдолча тай-пара, кердадараш юкьекхув-лаш, дѐайихьар лекци вок-кхача профессора. Магасер-ча паччахьалкхен универ-ситете физико-математиче-ски факультете дешаш болча студенташта лекци ешаш хургва хьаьша тахан. Иштта йола кхетаче дѐахьоргъа Магѐалбикерча №2 йолча иш-коле.

МФТИ профессора лекцеш ешаргъя вайцига

Къарший-Черсий мехкара РСХЦ болхлой кхаьчар вай мехка

Коазой Мадина

Шоашта ховр, Юмадаьр декъа, къарший-черсий мехкара кхаьбегамхой кхаьчар вай Россельхозцентре. Массе моттигашка хьожийташ чакхбаьхар кхаь-

ший, бовзийтар ПЦР лабораторе дӀахьош бола болх.

МалагӀа кердадараш юкьекхувлаш, филиале болх дӀакхухь дийцар фусам-даьша. РСХЦ шин филиала кулгал деш болча Хубиев Арту-

рои Белхарой Керамаси, боккха пайда луш хул штта йола кхетачеш, аьнна, белгалдир.

«Лоалаха уллача шин филиало шоайла бувзам, хоза гулакхаш дӀа-хьа леладу дукха ха я.

Из хозахета аьнна дош

дац. Шин филиале болх беш болча наха, вӀаший гу деш, цаьхха цхьа хӀама эттача оарцагӀбоарлаш, оаргӀув хьаллоацаш дӀахьу болх», — белгалдир цигарча кхаьбегамхоша.

Султиганаькъан Йоакъап

Парламента кулгалхо-чо ТӀумхой Мухьмада ГӀалгӀай Республикан Халкъа Гуллама Сийлен грамота елар, Е. И. Крупнова цӀерагӀча археологе Центре дукхача шерашка дика кхаьбегарах, Гаданаькъан Умалата, аьнна, хоам бу «Сердало» газетага республикан Парламента зарбан болх лелабераша.

Вай кагирхоша котало яьккхар

Гаьгенаькъан Марина

«Robo-shows-2023» яхача, Къилбаседа Кавказе дӀайихьача йоккхача яхье котало яьккхар «Кванториум» яхача вай республикере берий технопарка доакъашхоша.

«Нохчий республикере «Квант» яхача моттиге дӀайихьар из кхетаче, укх бетта 18-ча дийнахьа. Creative Robotics, «Боккха го баккхар» яхача номинацешка дакъа лаьцар «Кванториумо». ДӀайихьача яхьашка, шоллагӀа моттиг кхаьчар Алхой Гаддал-Маликага. Цо гойтар, пласти-

кови шушах принтераца 3D догам деш пайдане хӀамаш хьа мишта е йиш я. КхоалагӀа моттиг яьккхар молхаш, иштта кхыйола унахцӀенон гулакха эшаш йола хӀамаш гаьна ядача, дӀакхача хала долча районашка дронаца мишта дӀакхажийта йиш я хьаьбегача Бохтаранаькъан Адама.

«Боккха го баккхар» яхача номинаце дакъа лоацаш хилар Эсенаькъан Сахар, Тебой Адам», — йоах тхога кхаьчача хоамо. Уж яхьаш вай мехка хӀара шера дӀакхухьаш я. Ишттача наькьаца гучадоал лакха начӀал дола, дуккха хӀамаш хьакхолла говзал Юмаь бераш.

«ГӀалгӀай Республикан Парламента керте латтача ТӀумхой Мухьмадаца ше кьамаьл деш, Гаданаькъан Умалата дийцар ГӀалгӀайчен доазон тӀа археологе балхаш дӀадахьарах а иштта малагӀа халонаш нийслора а.

Цо белгалдир, архитектура памятникаш лорадара мел боккха болх эш, из духьала уж меттаоттадар а доацаш, шоаш долчча кепара латтаргдолаш дӀацӀоагӀде дезаш да», — йоах хьабайтача хоама тӀа.

ХӀанз долчча беса уж дӀацӀоагӀдар да эшаш дар, уж тоадар дац, аьнна, хет цӀихезача археолога.

ТӀумхой Мухьмада а хьаллаьцар из, цо а белгалдир, зӀамигача бахьанарх архитектура гӀишлон хувцамаш юкьедоале, юхьанца хинна памятник из хилар доаде тарлу.

«Тахан вай денга хьакхача беса кеп лорайича бакъахьа я вай», — аьлар ГӀалгӀай Республикан Парламента кулгалхохо.

ГалгӀайчера культуран болхло «Дерригача дунен тӀа машар хилара тӀехьа» яхача яхье котъяьлар

Газданаькъан Ахьмад

Буро кӀалхарча культуран ЦӀен илли ала бераш Јомадеш йола Алхой Заира «Дерригача дунен тӀа машар хилара тӀехьа» яхача Ерригроссе кхоллама яхье котъяьлар. «Илле жанра» юкье дакъа лавцар цо. «ЦӀера сийг» яхача кӀовсаме, цун кхоллама лакха мах оттабир.

«Оаха дег чура давкъа-лауовц тхоай болхло, дӀахо а цун дика толамаш даха таро хилар ловш.

«Дерригача дунен тӀа машар хилара тӀехьа» яхача яхье таро хилар, кхоллама балха тӀара ший говзал гойта, илли дӀааларца фу карагӀдоал ха, культуран оагӀув малагӀча лагӀа тӀа латт бӀаргаго. Падвугаш да Алхой Заирай балха говзал лакха хилар», — аьлар «Сердало» газетага Буро кӀалхарча культуран ЦӀен болхлоша.

Шолжа спортивни вахаре нийслу кхоачам-боацараш юстардоах

Султиганаькъан Йоакъап

Шолжа-Шахьара давкъ тӀарча спортивни майдаь хьалаш тохкаш, Боктаранаькъан Бембулата цӀерагӀча урамах йолча спортивни майдан тӀа бекарга бетта баь баккха безача балха юкье кхоачамбоацараш нийсденнад, аьнна, хоам бир «Сердало» газетага цигарча администраце.

«Цу кхоачамбоацарех дийцар шахьара кулгалхочунга Јумаранаькъан Асланага, цо ший аргӀагӀа сихонца уж юстардаха аьлар», — йоах хьабайгача хоамо.

Болх берашта хьалха латгача Абьданаькъан Руслана яхачох, цига кӀоаг боаллаш хиларах, тӀера чӀоагӀбаь лаьттан оаса Јохьайнаб. Говзанчаша цьан кӀира кхоачамбоацараш дӀадоахаргда.

Дешархошта дийцар ГалгӀайче Россех дӀакхетарах

Газданаькъан Ахьмад

ЭккажкӀонгий-Јуртарча №3 йолча ишколе деша дагӀача берашта кийчъьяр, Ньсарен района культуран ЦагӀа «Дуне мел латта цьха дезал болаш» яха литературно-ашарий композици. Из хетаяь яр ГалгӀайче Россех дӀакхийтта 253 шу дӀазара, иштта Гирмеи Севастополь яха шахьари Россена чуйоагӀаш хилара ийс шу дӀазара.

Из кхетаче дӀахьош хиннача республикан культуран ЦӀен исбахьален кулгалхо йолча КӀуренаькъан Јайнас довзийтар; 5-6-ча классашка дагӀача берашта

ГалгӀайче Российски Федерациех дӀакхетарах дола истори, цо иштта дийцар Гирма ах гӀайре Россех хьакхетар мишта нийсделар а. Берий керттера терко тӀаяхийтар паччахьалкхе чӀоагӀьяра укх массехк бӀаьшерене а гӀалгӀайкъамо дакъа юкьедена хилара, из дика гӀулакх тахан а дӀахохьош хилара.

Дешархоша шоаш а дийцар, гӀалгӀайкъам Россех дӀакхийтгача хана денз, цунна мутӀахьа долаш, Даьхен кӀонгаш, мехкарий хинна вай къаман нах хьабоагӀаш хиларах. Даьхе лораяра массаза а хьалхарча мугӀарашка латташ, из дегӀайоалаяра къахьега кӀаьд ца луш, вай хьадоагӀаш хиларах лаьца.

Кхетаче цӀихезача поэтий иллеш даьхар, иштта Россех, ГалгӀайченеах лаьца иллеш а дар укхказа хаза йиш йолаш», — аьлар «Сердало» газетага Ньсарен района культуран ЦӀен кулгалхочо Дзейтанаькъан Тамерлана.

Цо яхачох, цу тайпара дӀахьош йолча кхетаченах вай кхувш йоагӀача тӀехьено дика пайда эцаргба, шоай Даьхе езара наькъ тӀа, иштта дикагӀа довзаргда ГалгӀайчен истори, из кӀоаргагӀа Јомаде таро хургья цар.

«Гирман бӀаьстан» ийслагӀа шу дезду ГалгӀайче

Газданаькъан Ахьмад

«Гирман бӀаьстан» ийслагӀа шу дездеш дар Ньсарен района Долакха-Јуртарча культуран ЦагӀа.

«Россе сийленна а хозьялара а» хетаяьча кхетачене дакъа лаца вӀашагӀкхийтар культуран ЦагӀа бокхийбараш а бераш а. «ЦӀайна хетадаь вӀашагӀкхетар дӀадахьар тӀадиллар цу культуран ЦагӀа Јомалуш болча Налганаькъан Сафияйна, КӀулбажанаькъан Аминайна. Гулбеннарий таро хилар Россех исторе чолхане хинна оагӀонаш йовза. Иштта укхказа белгалдир Россех Гирма хьакхийтгачул тӀехьагӀа хинна хувцамаш, йовза таро хилар Гирман авторий поэзи, иштта цун культура, бахархой.

ЦӀай йистедоалаш, культуран ЦагӀа Јомалуш болчарна Дипломаш делар «Дерригача дунен тӀа машар хилара тӀехьа» яхача Ерригроссе яхье дакъа лацарах», — аьлар «Сердало» газетага Долакха-Јуртарча культуран ЦӀен методист волча СаьпарӀаланаькъан Микаила.

Берий дог ховш ваъха поэт

Михалков Сергея 110 шу дизад

Гарчакхананькъан Сали

Вай мехка хьалха а тахан а дика вовзача поэтех ца! ва Михалков Сергей Владимирович. ДукхагIа мел дола ший йоазош цо берашта лаьрхIа деш хиннад. Бакъда берригача мехка из везавала вола-веннав Сталин паччахь волча хана. Цу хьакъехьа язъях хинна статья йийшай аз газет-та гIара.

Михалковс цу заман чухьа язъях хиннай «Светлана» яха стихотворени. Сталина йо! хиннай Светлана (Аллилуева) яхаш. Халкъий «даьна» езаеннай из байт, цудухьа цо лоархIаш, вовзаш, оагIув хьаллоацаш вола поэт хинна дIавахав Михалков. Сталин валале, СССР Паччахьалкхен преми кхозза енна хиннай цунна (1941, 1942, 1950) шерашка.

Берашта меттел, из дика вовз вай мехка мел бахача а доазол

арахьарча а наха, хIана аьлча из ва Россее керттерча илле — гимна дешаш яздаь вола саг. Юхьанца из язъях хиннай СССР гимн санна 1943 шера Гарольд Эль-Регистанаца цхьана, 1977 шера тоаяьй, хIаьга Россее гимн санна цо яздаь дешаш чоагIдаьд 2021 шера.

Берашта из геттара везавалийтар да цун «Воти Стёпа» («Дядя Стёпа») яха книжка. Са ханарча берашта юкъе «воти Стёпа — милиционер» ца вовзаш саг вацар. Из геттара лакха воландаь, лакхача кIаьнкех Стёпа аьле цIи туллар, боккхагIчарех а оалар «из-м цхьа дядя Стёпа ма вий».

ДагадагIа, цу тайпара виткъо лакха кIаьнк вагIар аз дийшача №1 йолча Навсарерча ишколе, Бузуртананькъан вар из. Массане а, ший цIи ца йоакхаш, Стёпа оалар цох, цунна шийна а из цIи хоза хетар мотташ ва со. Книжкаш дешарашта карарча хана а сакъердаме хургда аьнна хет сона из йоазув.

Михалков Сергея миссел книжкаш арадийнна саг нагахьа хургвац Россее. Цо хьегача кьин лакхара мах баьбар паччахьалкхено, Социалистически Къахьегама Турпал яха

цIи, Ленински преми, диазза паччахьалкхен премеш а енна. Вай республикаца айхха бувзам болаш вар Михалков, хIана аьлча нохчаша, гIалгIаша шоай цIерагIа СССР Лакхехьарча Советта депутаталла хержавар из. Цунна дика бовзар вай йоазанхой: АхматовгIар Раиса, Яндананькъан Жамалда, Бокананькъан Ахьмад, Ведажананькъан Ахьмад, Гаьгенаькъан Гирихан, кхыбараш.

Базоркананькъан Идриса хьакъехьа Тиркананькъан Иаддал-Салама дийца хIама дицлуц сона. Сергей Владимирович депутат волча хана, из вена хиннав Навсаре. Цу вIашагIкетара юкъе дакъа лоацаш хиннав навсархо а. Иаддал-Салама хьабтгад Михалковга, фу йоазанхо хет хьона Базоркананькъан Идриса, аьнна. Вокхо жоп деннад: «Россе 8000 йоазанхо ва, Идрис царна юкъе Идрис ва. Аз аьнна-дар цунга, хьай политически уйлаш хувца. ЛадувгIанзар цо сога. ХIаьга а книжка шозлагIа арадаккха гIо дир аз цунна».

Ала деза, Михалков Сергей цIихезача кинорежиссёрий Михалков Никитай Кончаловский Андрея да ва, аьнна. Укхаза дагадаох сона Никита Сергеевича телепередаче цкъа дийца хIама.

Замига волаш, даьца машена чу а вагIаш, хьавоагIача Никитас аьннад:

— Сона-м геттара хоза хетац хьа берий байташ.

— Хьайна уж хоза ца хете а, цар хье кхоабаш хиларах сий де дезар Iа цар, — аьннад дас. Дика дагадагIац сона, машена гIара юваьккхавар мотташ а ва со, Никита гIаш гIоргволаш. Байташ, кIоанолгаш хоза язйора аьнна хет сона Михалковс, из берригача мехка ховш а да. Цун байтех ца! «Лувжорг» («Каток») аз гIалгIай меттала яккхай. Еш вай из:

«Лувжорг, лувжорг,
Даьннад къега,
Шедар даьд цо
Тахан кега:

Никъ, машенаш
Сувца майда.
Тормоз тохе,
Хилац пайда.

Мича вода
Хьо цу гIорах?
Арахьежаш
ВагIа корак!»

Кхелхав Сергей Владимирович 2009 шера, ший 96 шу даьннача хана.

ГIалгIай йоазон бIаь шу дизарга

Деша говзанчий кхоллам

Батайнаькъан Хьава

Укх деношка, Магасерча №2 йолча ишколе йоазанхой, хьехархой кхетаче хилар. Ер ишкол хьалгъях кхы дукха ха еце а, даим шоай балха кердадараш юкъекхухьаш, болх тоабеш, хьайоагIа укхазара кулгалхой а хьехархой а коллектив. Цунца дувзаденна дар ер вIашагIкетар а. Ишкола кулгалхо йолча Кхоартой Зарас белгалдир, ер шу хьехамчий а хьехархой а шу да, аьнна, хьакхайкадаь хиларца, шоаш даим цу лостамагIа кхетачеш дIахьош, иштта берашца беш бола болх дегIабоолабеш, къахьегаш хилар.

Дукха ба вай къаман ГIалгIай метта йоазув дегIадооладеш, мотт шерагIа, кIоаргагIа боаржабеш къахьегараш. Царех яр ер кхетаче хетаяь хинна, тахан вайна юкъе йоаца Тумхой (Джименаькъан) Вахий Хьава. Цо йоазонна тIехьа дукха къахьийгад. Къаьстта цо язъяхча байтех дувцаш, цун кхоллама никъ дагалувцаш, яр кхетаче. ВIашагIкетар дIахьоча хьоашалгIа баькка хилар вай йоазанхой. Уж бар Коазой Ийса, Ноакастхой Хаваж, Мерешкананькъан Султан, Хамхой Дауд, иштта кхыбараш. Магасерча №2 йолча лицей хьехархо Джандигананькъан

Заремас, ше тхоца къамаьл деш, белгалдир, укх тайпара вIашагIкетар, тахан метта хьал диц ца далийта а иштта берашта цхьайола моттигаш кердаяха а чоагIа эшаш да, аьнна. Цудухьа бераша, гIаддаха, шоашта гIадилла декхар кхоачашду, аьлар цо. Укхаза дукха хаза йиш яр ГIалгIай йоазанхочун Тумхой Вахий Хьавай байташ. Царех отгадаь иллеш а дар, лаьрххIа йолча ансамбло дIаоолаш. Гулбеннараша дика салеIар укхаз.

Хьаьшашта юкъе хиннача Коазой Ийсас белгалдир, укх тайпара вIашагIкетар эшаш хилар. «Вай къаман йоазув бIаьшеренашка денз хьадоагIаш хиларах тарра, тахан а, из бухбувла хьаст дIалакъарга а ца хьежаш, из совбоаккхаш хила деза вай къам, — аьлар цо. — Вайчул хозагIа Iадаташ, эздел долаш атта къам нийслургдац укх Кавказе, нагахьа санна меттацара хьал вай кIалдуге, из деррига а доацар санна да, тIаккха къам а хургдац бух болаш», — аьнна, чакхдаьккхар цо ший къамаьл.

ДIахо дош делар Мерешкананькъан Султана, цо баркал аьлар иштта хоза ер кхетаче вIашагIелларашта, къаьстта ишкола кулгалхочунна Кхоартой Зарайна.

«ЛерхIам хилар да ер, наьна меттаца лерхIам боацача мот-

тиге, моллагIа из яле а, къаманца а бала боацилга да», — аьлар Султана.

Кхыча хьаьшашта дош

делар, царна юкъе яр Тумхой Лейла а, из яр Хьавай йиша. Цо ший арIагIа йиший хьакъехьа дийцар, иштта, хьаьшаш-

та баркал оолаш, къамаьл дир. СалоIам хинна, раьза болаш, дIа-юха къаьстар гулбеннараш.

ВИЧ оалача
инфекцех,
наркоманех
къамаьл хилар

Гаьгенаькъан Мартина

ГалгIай республикан кагирхой гIулакхех йолча комитетта, «Саца-ВИЧ» АНО ЦП яхача юкъарча организаце новкъостал а деш, наркоманеца дувзадenna, ВИЧ инфекце лазараш даржаргдоацаш къамаьл деш, гергача истола гонахьа кхетаче йир, аьлар «Сердало» газеттага ГалгIай Республикан кагирхой гIулакхех йолча комитетта болхлоша.

«Кхетаче дIахьош дакъа лоацаш хилар ГалгIай Республикан кагирхой гIулакха йолча комитетта доакъашхой, ГалгIайчен дешара, Илман Министертвон болхлош, Селий Республикан «Ший нах» яхача организаце кулгалхо Гаджиева Сабият, ВИЧ-инфекци лазар дола Кьилбаседа Кавказа даькъ тIа вахаш вола унахо шийца волаш, вена Гаджиев Джаппар.

ДукхагIа даькъе дийца къамаьл ВИЧ-лазар даржаргдоацаш, цунна дарба дергдолаш бола никъ ларца дувзадenna дар.

Г у л б е н н а р а ш а лаьрхIар, дукхагIа цу ларца хьал наха юкъе довазаш хургдолаш, къаьстта кагирхошта цун во довзаргдолаш бола болх дIабахьа беа кхаьчкхаьчача къахьегам моттигашка, урхаленашка, аьнна.

«ВИЧ таханарча ден эггара вогI долча лазарех да, аьнна латте а, тIехьарча хана нах, из лечкъа ца деш, цунна дарба дара тIахувш ба, цудухьа аттача даьннад. Цунна дарба дергдола оагIув, денгара ди массаза доал, дукхагIа хулаш йоагIа.

ЙIаьххача хана дегIаца лелаш дола, дуккхача ханашка хьа ца хьовш дола лазараш санна лоархIарех да из тахан.

Новкъа хетар да, тахан вай мехка гIолла хала ларзараш дола нах дукхагIа хулаш боагIилга. Со тешаш ва, кагирхошта цун хьал хьалхадаккхача, наха из дикагIа довзаргхиларах а, иштта уж цу воча лазарах лоралургхиларах а», — аьлар ГалгIай республикан кагирхой комитетта нахаца бувзам лелабара йолча отдела кулгалхоцо Колой Саида.

Дукха халонаш эшайь наьсархо

Тирканаькъан Iаддал-Салама вахара а къахьегам а наькъбах

Тарчакханаькъан Сали

Вай мехка дуккхача хана денз къахьегаш а цунна чоагIа наькаваьнна а саг ва тахан са вувца безам бар. Къаьстта Наьсарен а МагIалбика а районашка бахача наха дикагIа вовзар из, хIана аьлча цо хьийга къа дукхагIа цу шин районаца дувзадenna хиннад. Хьакимаша а мугIарерча наха а из лархIар дувзадenna хиннад, шийна тIабилла болх дика а цIена а цо беш хиларца. Цудухьа массанахьа эшаш хиннав из.

Тирканаькъан Iаддал-Салам ваь хиннав 1940 шера маьцхали бетта 15 дийнахьа ахархочун дезале. Махьмада Иса аьле цIи йоаккхаш хиннав цун да, хIаьта нана ПхьугIой Боазаркхий Сахрат хиннай. Нана Iаддал-Салама дагаьгIац, из геттара зIамига волаш еннай из. Цъа шу даланза хиннав из, нана йоацаш вусача хана. Йоккха а хиннаяц леш, даггара даьннадале а 45 шу мара хиннадац цун. Из дагайохийта, кхьиметтел сурт а дисадац цар дезале. Доадаь къам Сибре дохийтача хана, диь шу даьнна хиннад кIаьнка. Царца хиннай дас шоллагIа йоалаь сесаг, Дударанаькъан Гага-хьажий Коси, цун зIамига бер. Из Махьмада Иса аьлаь хиннай 1943 шера. 1944 шера Казахстан Петропавловске Iокхаьчача, машиниста харцахьа тормоз тохар бахьан долаш Iудежа бер, 4-5 бутт баьнна кIаьнк велар цун. Эггара хьалхара цар цIенга а тайпанга а дена таьзет цIермашена станце хилар. Лайх дIавеллар из, кхьы дIаволла моттиг йоацаш, пагIашкашта дIаюкъевелла, лерттIа дIахьорчае хIама йоацаш. Цар дезале Кхы а ши бер дар, Iаддал-Саламал 6 шу воккхагIа хинна Оарцохой цъа шу йоккхагIа хинна йиша Фирдовси. Уж берригаш Сибре текха цIабаьхкаб, воша Оарцохо хIанз а волаш ва, хIаьта йиша 1980 шера дIаьйной.

Сибре Iокхаьчача, Петропавловскера 100 километр

хургойлаш, Штыровка яхаш моттиг яр. Цига 10-15 цIа мара хиннадац, е ишкол а, е культуран цIа а, кхьйола хила хьакъ дола хIама а хиннаяц юрта. Цъа хIама-м хиннад цига дика. Из бахьан долаш 1947 шера нах моцал ца бовш бисар цига: коартол чоагIа дика хулаш хиннай цу юрта. Цу хIамо гIо дир дийна биса гIалгIай дезала а. Амма цъаькхаш шу даьлча (1948), доккха во доагIа цар дезалга. Петропавловске къаьчача дезалах къаьста хинна Махьмада Иса, ераш лехаш лийннав. Штыровке ба аьнна хеза, цига хьавоагIаш лай дуIанна кIалвиса, дегIа маьженаш йохьаь хиннай цун, цох ког дIабаккха безача отгIулакх, хIаьта а дийна висац из. ХIанз, да воацаш, бус уж. Цул тIехьагIа, даь-сесага вежараша оал, хьа цига дезалах хIама дац, хьацIайола, оаха лелаергьа хьо, маьре йохийтаргьа, аьле.

Бакъда из кхалсаг, Даьла дагавоагIаш хинначох, тара хет сона. Яха тиганзар Косе цIа, бераш зIамига да, тайпан нахага дIаделча, Дехьа кхувсаш, сехьа кхувсаш, царех фу хургда хац сона, аьнна, Ийра из ший маьр-дезалца. Iаддал-Салама цу хана бархI шу мара даьннадацар. Гага-хьажий Коси массадолча хIаманца дика а, къахетаме а, цъаоагIо йолаш а, денал долаш а хилар берашца. Иштта чакх а яьлар, ше дунен чу мел ях. Вай цIадаьхкачул тIехьагIа а, из яьхай ший маьр-дезалца. Цар, шоай наьнал башха ца хеташ, лела а яьй из, 1987 шера кхалхалца. ХIаьта цо кхебаь дезал шоай ноанахоел чоагIагIа цун даьцIа лоархIаш, цунца гаргалол лелаеш, хиннав из дийна йолаш а, из дIаьйначул тIехьагIа а. ХIанз а ба иштта.

Штыровке бахача хана, ишколе ваха таро хиланзар Iаддал-Салама, хIана аьлча цу юрта деша моттиг яцар. Цар тайпан дукхагIабола нах Ленински района Покровка яхача юрта бахар. Тирканаькъан а КIанташанаькъан а ялх-ворхI цIа хиннад цига. Укхаза белгалдаккха безам ба са, со а цу районе, Явленка яхача районни центре ваь хиннилга. Со ваьча хана, Iаддал-Салам барайтта шу даьнна зIамига саг хиннав. Пакровка хьабаьхкача, деша аьтгув баьлар кIаьнка. ТIехьависано вода хьалхарча классе, цу хана ийс шу даьнна вар из. Пхи класс цига йоаккх цо. Цул тIехьагIа, юха а бахаш йола моттиг хувца езаш хул. ХIанз уж кхаьчар Акмолински областерча Макинке. Цига кхь шин шера деш цо, ворхI класс яккхалца. 1956 шера цIадахка бокъо еннача хана, эггара хьалха боагIачарца дай баьчача ТIой-Юрта цIабоагIа цар

дезал.

1957 шера лайчилла бетта б-ча дийнахьа хьамсарча мехка кхаьчар уж. Белггала цIадахкара бокъо а, къаман тIера бехк дIабаккхара каьхаташ а арадаьннадацар цу хана, цIадахка паргIато ялар мара хIама дацар. Цар Iобахьале хиннача боахамах цъаьккха хIама дисадацар. Цудухьа цъа ах шу совгIа ха яккха йийзар дехьа бахаш, сехьа бахаш, лоалахошка бахаш. Цъан хана юкъа баха мегаргIола фусам хьайир, доккхий цIенеш де хьалаш а дацар нахага. ТIехьагIа, бахаш-лелаш, хьалйир паргIатагIа йола гIишлош а.

Вай цIадаьхкачул тIехьагIа а Наьсарен районо Коста Хетагурова цIи лелайир цъан юкъа. ТIой-Юрта хинна колхоз а яр цун цIерагIа. Дика, йIаьхий колхоз а хиннай из. Цига балха вода зIамига саг. ХьажкIа санна, кIомал дIабувш хиннав цига. Чуйицача, заводе кхаччалца из ийце аха везаш хиннав. Форда мушаш (канаташ) деш хиннад цох, цу гIулакха дика а чоагIа а бийдал я йоах кIомал. ХьажкIа, кIа дIадуй а, хIаьта а кертербар кIомал бар цу боахаме. Из заводе дIахьорг, 15 сом луш хиннад, цу тайпа болх бе бийзарех ва вай мехкахо а.

ХIанз кIомал вайцига наркоманаша мара дIабувц, цу хана наркоманаш хиннабац, бакъда болх беш, хьаьнала къахьегачоа пайда бахьаш гIулакх хиннад из. Доккхача лаьттай дозонашка дIабувш хиннав кIомал. Из Алагирерча заводе дIабихье, дIачубенна хилара тешал деш дола каьхат хьа а ийце, цIавоагIаш хиннав. Иштта къахьегача дийзар цъан шера ах шера, Шолжа-ГIалий тIарча статистически техникуме деша вахалца.

Цига бухгалтер говзал Iомае лаьрхIа вар Iаддал-Салам. 1961 шера из дешар чакхдоакках цо. ДIахора никъ хоза а сий долаш а хиннав. Техникум яккха воаллашеь а, из балха хьожаву Наьсарерча банке, кредитех вола инспектор волаш. Банкера болх массахана дика лоархIаш хин-

наб наха юкъе хьалха, хIанз а ба из иштта. Хьалха Наьсарера къаьнара банк яр хIанз ГIазданаькъан Ахьмада цIерагIа болча урам тIа. Кхувш воагIаш дукхаз а цунна хьалхашка гIолла тIехувла вийзав са. Цу чу ха тIа вола саг, ниI хьа а йийлле, лакхача лагIаш тIа гIанд а оттадий, хьаараваьле Iоховра. БIарчча дийнахьа биь пен юкъе вагIа кIордадеш хинна хургдар-кх цунна. Из моттиг къаьстта дукха нах а хIама а бIарагаго йиш йолаш яр, Наьна-Наьсарен кертерера моттиг яр из. Цу юххе яр сурташ доаха, корта тосса, кийнаши фуражкши хьаю моттигаш, районера автостанци, тир, сиропача мерза хий мала йиш йола тикилг, ашараш дIа а язъеш, пластинкаш йохка (звукозапись) моттиг. Лоацача аьлча, района деррига вахар цига кхесташ дар.

Эскаре вахалца из къахьегаш хилар, наха тайп-тайпарча гIулакхашта ахчаш дIателача а, уж ахчаш нийса, доагIача гIулакха дIадахийгадий хьожача а отделе. Шин шера цига болх беш, тайп-тайпара моттигаш нийслуш хиннай, харца хьа-бакъахьа цу ахчах пайда эцаш. Цул тIехьагIа, эскаре амал де вода вай мехкахо, из кхоач Белоруссерча Мозырь яхача шахьар тIа.

Ракеташ йолча тIема даькъе вар из гIулакх деш. Вай мехкара герзаш, Iаддал-Салама яхачош, кийча хьальовтадаь латташ хиннад, пIелг толабе мара ца безаш. Кхаь шера гIулакх дора цу хана (1962) эскаре. Бакъда Iаддал-Салама цъа шу мара даккханзар, хIана аьлча нана цъаь я, цунга хьажа кхь дезалхо а вац, аьнна, цIавайтар из. Юха а ахчанца бувзабеннача балха кхоач, Наьсарерча финотделе паччахьалкхен тIадоагIача хIаман отдела воккхагIвола экономист хул цох. Шин шера бу цо из болх.

ТIаккха «Экажевский» оалача совхозе къеьег, цига-ра МагIалбика района банка кулгалхочун заместитель хул. Тхьовра Наьсаре банке баьча балхах Iаддал-Салам вовзаш вар Шолжа-ГIалий тIарча кертерча банка управлюще заместитель Елисеев. Наьсархо болх ховш а хьаьнала а саг волга ховра цунна. Хьал а вена, хьо МагIалбика банке вахача бакъахьа хетар тхона, аьлар цо. Иштта кхаьчавар из цу районе. Цига а ше хьаькъал долаш, моллагIа балхах каяргйолаш, саг хилар хьагойтар цо. Цъан шера ах шера, дика цIи тIехьа йолаш, къахьийгача; горисполкома председатель хиннача ГIаьстамаранаькъан Султани парти райкома хьалхарча секретара Давид Прокофьевич Санькоси, дIатIа а вийха, горплана кулгалхолла отта-

ву. 1968 шерга кхаччалца цу дарже хул Иаддал-Салам.

Беррига болх аччанца бувзабена бар цун кердача моттиге. Аччан министра заместителя бар санна кхъаьгам бар цунга укхаза хъежаш хиннар. Городе мел дола ачча цун бларга клалха дар: бюджет влшагйюллар а, из кхоачашъяр а, кхыдола экономикаца дувзадена дешаш а. Цу юкъя Той-Юртарча зламигача сага дийша чакхъяькхьяр Махачкалера кулгал деча болхлой ишкол. Цо керда таронаш, балха тла лакхлургвола наькъаш хьаделлар цунна хьалхашка. Касташха хьалхара секретарь волча юха тлавех из. Ер чувалча, из волча вагаш хиннав воккхалгахьа леста, 55 шу хургудолаш вола саг. Хьавайзийтачул тлехьагла хов цунна из Нохч-Галгйай республикан халкъя тлехьожаме председатель Вахаев волга. Давид Прокофьевича дикка къамаьл ду зламигача сагаца, ше из могаваь хиларах, бакъаьхара саг хиларах, балха тла тешаме хиларах дувцаш; кердача балха тла вахийта ше из хьаллаьца хиларах а дувц. Вахаевс оал:

— Ia хьалха баь болх бовзаш да тхо, хьо Наьсарерча халкъя тлехьожаме кулгалхо хилча бакъаьхьа хетар тхона. Фу ях Ia цох?

— Из боккха тешам ба, из тешам, цу гулакха тла оаш со хьожавойя, боа ца бе хьожаргва со, — аьлар Иаддал-Салама.

— Долче, укхазара гулакх дита а дите, кхоана ийс доалаш парте Наьсарен райкоме хилалахь, — аьннад Шолжа-Галий тларча хьакима.

Цу хана парте Наьсарен райкома хьалхара секретарь хиннав Цюлой Султан. Финотделе бухгалтеря баь болх дика бовзаш, цох дикача дагара волаш ше хиларах, Наьсарен из юхавоалаве дагадехар а Султан хиннав. Цо хьалхехе, Иаддал-Салама ца хайташ, къамаьл даь хиннад Вахаевца, из кердача балха тла хьожавара хьакъеьхьа. Вовзаш вале а, бакъда Султанаца гарга а хьакхаштал йолаш а вацар из, бакъда Султан галгйа волга, хьалхара секретарь а дика бусалба саг волга а ховш вар.

— Ер хала болх ба, хьа влшгтлехьадоале, Ia бича бакъаьхьа хетар сона ер, — аьлар хьалхарча секретара. Цул тлехьагла из могавеш дола каьхат а денна, Шолжа-Галий тла хьал а вахийта, балха хьайцар.

Наьсарен района халкъя тлехьожаме кулгалхо волаш, цлавера Иаддал-Салам цигара. Из чоагйа лоархлеш, зуламерча наха, хьакимаша оаггув озаш болх бар, хлана аьлча клеззига а гоалваьннача сага боагаш бола бехк ютлабуллар цу даькъе кхъаьгаш хиннараша. Хетаргахьа, цу балха тла из миссел дукха лийна саг вайцига хуле тамаш я. Нийсса 14 шерга кхъаьхийгар цо, района халкъя вахар зуламерча нахах лорадеш. Кулга цлена, гулакхашта бакъаьхьа-

ра саг хиннавецаре, сел дукха ха йоаккхаш цу гланда тла воагйалургвацар Тирканаькъан Иаддал-Салам. Керттера цун декхараш дар, коммунистий парте а паччахьалкхено а тладехкаш хинна декхараш дизза кхоачашдой хьажар. Цига чудоагйар план кхоачашъярца, экономикаца, аччанца, кхъаьегамца, бокъонаш телха ца яйтарца (дисциплина) дувзадена дешаш. Царел совгйа, къаьстга тладехкаш декхараш а хулар. Уж таьха, довза, царех бола соцам язбе беш хулар. Из болх лакхе латгача хьакимаша а цунца дувзаденача паччахьалкхен каьхаташа а дладехкача беса хьабора тлехьожамхочо. Царна юкье хулар саг балха харца хьа хьайцар, лаьца ваьллаь яха а, цу мугларера кхыдола дешаш а. 1973 шерга Шолжа-Галий тла хинна митинг бахьан долаш, дуккха нах балхах бехар. Иаддал-Салам цу юкье даькъа лоацаш хиннавацар, ше цу деношка сессе вар, яхаш, дийцар цо. Цьаь бола районера хьакимаш митинге баха нах цлабоалабе а ухаш хиннаб цига. Мичча беса дале а, из моттиг хинначул тлехьагйа, Иаддал-Салам а кхьича балха хьожаву.

Совхоза директора гулакх кхоач цунга. Укхазара белгалдаккха деза, юртбоахаме института агрономе факультет яккха а из хилар. Шозза дехар язду цо, совхоза кулгалхочун декхарех ше мукъавалийта, яхаш. Бакъда райкоме пурам луцар из болх бита. Нах-м цига балха баха гертташ хала ма хьувзий, хьохана герт цигара длавала, оалар цунга районерча хьакимаша. Юххера а, шийчун тлара ца волаш латга Иаддал-Салам, хьалха хиннача балха юха тлавохийт. Кхьа а 5-6 шерга кхъаьег цо халкъя тлехьожаме кулгалхо волаш. Цох а хов вайна, влалла бехк боацаш, из цу гулакха тлара мукъавалийта хиннилга.

Длахо кхь дукха балхаш даьд аччанца кхъаьеге ховш волча говзанчо. Из хиннав юртбоахаме болхлой профсоюзни комитетта кулгалхо, вайцигарча базара директор, аччан министерствон ревизор-контролёр, республикан пенсионни фонда кхерамзлен отдела кулгалхо, цигара пенсе вахар из. Длахо контрактах болх беш хиннав, цкъаза хланз а, цьаьцаца каьхат оттаде дезаш хилча, длавехаш моттигаш нийслу цу балха йоккха поалхам йола Тирканаькъан Иаддал-Салам. Халкъя тлехьожаме лоаттабеш волча хана, цунна деннад «Балха тла дикагйар» яха совгйат-хьарак, СССР Лакхехьарча Советта президиума председатель хиннача Подгорный Николай Викторовича кулг а яздаь, денна да цун цьаькхьа совгйат, из я «Кхъаьегамца белгалваларах» яха майдилг.

Дуккха лоархлеме а сакъердаме а влшагйахетараш хиннад Иаддал-Салама, тайптайпарча балхаш тла волча

Иаддал-Салами цун воккхалгвола воша Оарцхон

хана. Царех цхьаннех дувца безам ба са. Нохч-Галгйай АССР цларагйа СССР Лакхехьарча Совета депутаталла хержа хиннав поэт, прозаик, Социалистически Кхъаьегаме Турпал Михалков Сергей Владимирович. Цу хана наьсархошца влшагйахетар долаш, цига нийсвеннача Иаддал-Салама хаьтгад:

— Фу хет хьона йоазанхочох Базорканькъан Идрисах? — аьнна.

— Росссе 8000 йоазанхо ва, Идрис царна юкье Идрис ва. Аз аьннадар цунга, хьай политически уйлаш хувца, аьнна. Бакъда цо сога ладувгйа тиганзар. Хлаьта а цун книжка шозлагйа арадаккха гю дир аз, — жоп деннад мехка гюрваьннача поэта.

Цу тайпара влшагйахетараш кхьа а дукха хиннад цун вахаре. Къаьстга белгалдаккха ловсона, Иаддал-Салам журналиста говзал йолаш хилар а. Из хов вайна цо кепе етгаш араьяхача дикача нахах йолча очеркех, кхьдолча йоазонех. Масала, аз ийишай цо йоазанхочох Ведажанькъан Ахмадаьх, «Сердало» керттера редактор хиннача Гадаборшанькъан Османаьх, форда клалха лелача тлеме кеман командир хиннача, цагмара воацача галгйахоч Касенаькъан (Барахой) Аюпа Бийсолтах йола очеркаш, вай Сибре дигарах йола статья. Аюпа Бийсолтах цо даьча йоазон юкьера цьаь даькилг доаладе безам бар са. Шийца цхьан хана Шолжа-Галий тларча статистически техникуме деша ваьгйаца а цул тлехьагйа Наьсарерча банке болх баьча а цох иштта яздаьд Исий Иаддал-Салама: «Касенаькъан Аюпа Бийсолтанна кхолламо клеззига ха хьожаяь хиннай. Цо дунен чу дизза 40 шу даьккхьадац (Дала

гешт долда цунна). Бакъда цу юкъя доккхий толамаш даха карагйаьннад цунна, эскаре гулакх деш а юкьярча вахаре а, ший хьаькьал хиларах а хьалхашка латга декхараш кхетадеш хиларах а, из хиннав къаьстга лоархлеме декхар кхоачашдеча хин клалха лелача кеман командир, ВМФ шоллагйаца рангах вола капитан.

Сона ховчох, 1917 шергара 1991 шерга кхаччалца, Советски Союзе, цхьан Касенаькъан Бийсолтагара длаийккхача, галгйашта а нохчашта а юкье, командир меттел, хин клал лелача тлеме кеман цхьанна даькъа начальник хиннавац. «Фийла дола» яха къаьстга лоархлеме декхараш кхоачашду хин клалха лела субмарина цох тийша хьадалар — из цун чоагйа сий деш, тешаш, цун говзал гетгара лакха хилар хьагойташ дола хлама да...»

Юххера а, хьоаха ца дича нийса хургудацар аьнна хет сона, цун дика новкъост йолаш хьаена хиннай Лоалахой (Лавленаькъан) тайпан йола фусам-нана. Лида йоаца ворхл шу даьннад, хлаьта а цьаь вац Иаддал-Салам, цун ши во-йол да. Цьаь вог Папур кхийна нийсвеннача дийнахьа, ший 33 шу даьннача хана, авари хинна велар. Вожаш — Ибрахьими Мухьмади — цаг пенсионни фонде, вож МВД кхъаьегаш ба. Йол Фатима хланзалца Наьсарерча гимназе ингалсий мотт хьехаш хиннай, цьаь-ши бутт ба из цлагйа сеца.

Ер йоазув чакхдоалаш, Исий Иаддал-Салам могашмаьрша волаш, хланз мо наха наькьавоалаш, дуккхача шерашка ваьхача дика хетаргдар сона. Кхувшбоагйарашта дика масал да, хала бале а, цо хьабена вахара никъ.

Москвера Галгйайчен викал вахар хьехархой университетте

Гаьгенаькъан Мартина

Галгйай Республикара Москвере викал вола Илезанаькъан Михаил ваха хилар Москверча паччахьалкхен хьехархой университетте, царца кхетаче дIаяхьара, аьлар «Сердало» газета корреспондентага Галгйай республикан викала зарбан болх лелабераша.

«Кхетаче дIаьхош МПГУ кулгалхоша вай республика тIахьийхар, шоаш Кьилбаседа Кавказе гIолла хьехархой кийчбеш беча балха юкье даька лаца, аьнна. Илезанаькъан Михаила университетта 150 шу дизарца уж даькъалабийцар. Иштта Галгйай Республикан Москвере викалаш влшагйахьийтар, галгйай кьамаьх болча студенташца, укхазара деша вагйа 34 вай мехкахо», — йоаьхоам.

Цул совгйа, галгйай тоаба кулгалхо ловш хилар МПГУ хьинаре студенташ культуранна, кагирхой политиканна юкьебаьхар.

Къамаьл йистедаьнначул тIаьхьагйа, МПГУ хьалхарча проректора Дронов Виктор, иштта луча кхетаме проректора Кудрявцева Дарьяс Галгйай Республикан массазарча викалашта лаьрхIа экскурси йир.

«Тхо хьежаш да Галгйай Республикара, дешарах дика кхеташ бола студенташ тхоай хиларга, дIахойодача хана царех лертгIа хьехархой хиларга а сатувс оаха», — аьлар бувзама гIирсаьта тIаьхожам беча, ректората кулгалхо, регионашцара бувзам лелабеча Центра доал деш йолча Яковлева Нинас.

Наьсаре цѝихеза хинна тикаш

Мах беча болхлой денга

Гарчакханакъан Сали

Вай Сибрера цѝадаькхачул тѝехьагѝа, хьалхарча итт шера дукха хѝама эргадаьлар Наьсаре. Наьха боахамаш тоа ца лойя а, бакьда керд-керда тикаш хьажулар массехк урам мара боацача цун лаьтга. Вешта, хѝанз а да-кх из иштга, хьо дѝа мел хьежача, къабстга наькъа йистошка урагѝух массехк гѝат дола тикаш. Нах баха, сискал яа гѝерт, болх бе, хѝама тѝадоагѝаргдола моттигаш лех, цудухьа хьажулаш яр цу хана а хѝанз а хьальеш хинна тикаш. Юхьанца, сона дагадоагѝадох, Наьсарерча хьайран (мельзавод) юххе йоккха книжкай, дешара товарий тика яр. Кѝеззига Юэглаваьлча, цѝермашина станце коа дѝачуластача яр цѝермашинакьахой тика. Со геттара зѝамига волча хана, ишколе а вханза вар со цу заман чухьа, книжкай тика яьгар.

Цхьачар цох цѝи техай йоахар, вокхар ше яьгай йоахар, йаьдало цу хьакьехьа малагѝа соцам бир сона дагадагѝац. Тхоашта юкьерча кѝаьнкашца се цига ваха хинна дагадоагѝа сона. Цѝи йоае гѝертташ дѝачудийтгача хихи яьгача хѝамай кѝурзахи цхьа ший тайпара йаьржа худар хиннадар. Тика чу дѝачу а даьнна, кога бухь йетташ лаьтгара хѝамаш гучайоахаш, оахош уж гульья дагадоагѝа сона. Цигара чувоагѝаш, бѝарча дисача арифметиках леладеш хиннача палочкай пачка ера аз. Вешта аьлча, из яр са бера ханара «микрочкалькьатор», царца Юмалора зѝамига дешархой таьрахьаш лархѝа. Из тика ягарах тамаш елга дацар, вай мехкадхале наьха хиннача къаьнарча ценошка яр из. Эгѝара кхача бохкаш хинначох хьалха «Билана тика» оалаш хиннад йоах, из сона дагадгѝац, бакьда «Папура тика» цох оалаш хинна-м сов дукха ха а яц. Папур Элжаркъанаькъан вар. Из сона дагавоагѝа лакха, куц-сибат долаш, сомо оаз а йолаш вола къонах санна, мичча хана цу тика чу чувача, кѝай халат дувхаш гургвар из.

Цига дохар барзкъа, кѝада, буа кхача, къабстга цѝихеза яр из тика эгѝара чам болашагѝа йолча йаьржача маькхача. Из, сона бера хана хезадох, Сипсой-Гѝалий тѝара хьалкхухьаш яр цѝермашинакьахошта лаьрхѝа. Дѝачуваьлча готта, лоацо уйче а йолаш, магѝахьа зѝамигача цѝалга чу яр из, виь-пхи саг цу чу нийсвелча, дѝа-хьа верза моттиг хѝацар. Дукхагѝболча наьсархоша цигара е базар тѝара ийбора кхача, маькх.

1962 шера Наьсарен малхбузехьарча оагѝорахьа «Электринструмент» яха завод хьалйича, цунна гонахьа хьахилар дукха йоккха йоаца нах баха моттиг (посѝелок), юхьанца цига хьалдир шозза вѝаштѝара

70-ча шеракха Илдарха-Гѝалий тѝарча тика чу болх баь (аьрдехьара аьттехьа) Овшанаькъан Марем, эрсий кхалсаг Нина, Хамхой Фирдовс.

даь ценош, юххе дѝаьха цхьа гѝат дола тикай цѝа дир. Хѝанз тикаш шоаш меттел, уж хинна моттиг а йисаяц цига. Цу дѝаьхача цѝагѝа кхоь тика яр. Эгѝара магѝахьа яр кхача бохка тика. Цу чу болх беш бар Мутаѝаланаькъан Шукурбии Мадинаи. Шукурби юкьерча дегѝара, текхано саг вар, кѝеззига хьалхьайза иро мераж а йолаш, хѝаьта Мадина герга юхь йолаш, куц-сибат долаш, наьха безам тѝабодаш йоѝ яр. Цѝаккха цар саг йежаваьв, мах совлен баьккхаб оалаш хезадац сона, зѝамига волча хана денз.

Наха чѝоагѝа эша, хѝиланза даргдоаца хѝама даим цар тика чу хулаш дар: яьшкаш-кара налха, дѝикагѝбола колбаса, массехк тайпара маькх, шекар. Уж хѝамаш эца йиш йолаш вар моллагѝа наьсархо. Бакьда тикаш кѝеззига хѝаьлах йѝаьха аргѝа оттар цу тика наѝарга, дохархо а, дукхагѝа хана, цѝаѝ мара хѝацар болх беш. Шукурби цу тикан хьаким лоархѝаш вар. Тѝехьагѝо цу чу балха ера цхьаькхча йоѝ — Мутаѝаланаькъан Радимхан, из а яр нахаца Иммерза а кѝаьда а саг, бакьда хѝиланза ца даьлча, цѝимхара хѝа а могочарех яр из.

Шоллагѝйола тика яр цѝагѝа-коа эша хѝамаш йокхаш, вай «хозяйственни тика» оал цох. Цу чу болх беш вар Сурхо тѝара Исмейланаькъан Мажит. Завода болхлошта лаьрхѝа дар цу чу хулаш хинна йоккха дѝифицит йола товараш. Барзкъаш дутта машенаш, пылесосаш, барзкъаш тега машенаш, цу мугѝарера кхьидола хѝамаш массанега хьакхоачаш дацар. Заводе болх беча нахага мара

дохкацар уж, царга а кхоачам боллаш дукха, мел эшарашка дохка вѝаштѝехьадалацар, тика чу кѝеззига хьачукхачьар бахьан долаш. Из завод Юйиллачахьий цун механически цехе болх беш хиннача тха нанас халла ийцар цу чура барзкъаш дутта, герга, чу кхесторг доалла машен. Цу тика тѝара тха цѝенга кхаччалца из гѝиелла яхьаш венавар тха наьна-воша, цѝаккха дѝидуц сона сай бѝаргашта хьалхашка латта из сурт. Иштга «Маже тика чу» хулар хьастамаш, белаш, жѝовнаш, из мо йолча тика чу цу заман чухьа хѝа хьакь мел дола хѝама.

Юххера, цѝа йоакхоачалуча, саьн тѝа йоаллар берий теркам эгѝара дукхагѝа тѝаозаш хинна тика. Цох «Дауда тика» оалар. Цучу болх беш бар мар-сесаг: Коазой Дауди цун фусам-нана Хьаштаранаькъан Марети. Вай цѝихеза хиннача Илманхочун, историка, йоазанхочун Коазой Нурдина даи наней дар уж. Чуваьлча вокхарел йоккхагѝа яр из тика. Мугѝара хьаллатташ йола кизга витринаш магѝаьхара, «Г» яха алап санна, гола а теке дѝаластар. Эгѝара хьалха тха теркам тѝаозаш хиннар цу чура хьайоагѝаш хинна хоза хьаж яр, цох атта ховргдолаш дар из дуфеи пударей тика йолга. Цул совгѝа, кердача кѝадай хьаж а хулар цу чу, хѝана аьлча дѝиткъача а сомача а кѝадай тупаш ядаш хулар, юххе уллаш уж дусташ йола дахчан метр йолаш. Цу чура дѝикаш а кхоачар тхога цхьайолча хана. Масала, нанас юхьанца ишколе ухача тхона цу чура ийцаяр лакхе пластинкаш лекха проигрыватель йоалла «Бѝаьсти» («Весна») яха радио-

ла. Хьалсоггашехь, набарах сомавоала саг санна, лотабѝенна-ча ший баьцдарча «бѝаргаца» хьаьхожар из тхогахьа, тѝаккха йолалора цхьаца кердадараш дувца е иллеш даха. Цунга гѝолла байзар тхона гѝорбаьнна хинна вай республикера артисташ Цисканаькъан Идрис, Хамхой Ахьмад, Дагаев Валид, Магамедов Султан, Буркаев Мовлад, Караклаич Радмила, Магомаев Муслим, Ободзинский Валерий, «Орѝоро», «Гая», «Песняры» яха вокальни тоабаш, цар а кхьчар а дукха пластинкаш яр тха цѝагѝа. Юкь-юкьѝе фѝаьлгашка а ладувгѝар.

Къабстга боккха тоам бир тхона цу тика тѝарча наха, нанас телевизор ийцача хана. Нагѝаьхарча цѝагѝа мара яцар цу заман чухьа телевизор. «Рекорд» аьнна хьалхашка яздаь, йаьржа-кѝай хьокхаш яр из. Бакьда тикашка хулар селѝадамо бесаш дола плѝнка, ѝа из телевизора хьалхашка Юѝллача, цо массехк бос болаш хьокхар моллагѝа хѝама. Цу заман чухьа каст-каста гойташ хиннар хоккейи, балети, дукха сереш йола кинофильмаши дар. «Виь танкѝисти цхьа жѝалии», «Капитан Тенкеш» яха сериалаш геттара чѝоагѝа езаеннаяр, тайп-тайпара ханаш йолча наха. Царех сери йолча хана, араьхьара чубаькха гѝертташ, цунга хьажча безам болаш, хулар уж. Иштга цхьа тика чу дар дегѝа тѝара хоза а цѝена а хѝа гѝо деш дола гѝирсаш: кѝодарч, тукаргаш, мѝараш цѝенъю херхилгаш, хоза хьаж йоагѝа сапаш, дуфи, одеколонаш. Тахан санна дагайоагѝа сона, Кармен тѝалатташ хинна цу чу каст-каста гуш хинна одеколона шушинг.

Цу тѝара сурт хоза хетар сона, иштга хоза хетар феца из хьадетташ йола цу тѝа йоагѝаю бургац. Чубаьккача нахаца даим белабѝенна, Иммерза бар Дауд а Марет а. Цар тика чу дукха лийннав со, бе-беча хѝамашка хьежаш, дуккха ха йоаккхаш, цѝаккха а уж гѝожа йистхинна дагадагѝац сона берага а боккхагѝарга а.

Ха дѝаьхарца, завода дукха гаьна йоацаш, хьайийллар цхьаькхча тика. Из яр Бульварни урам тѝа (хѝанз Базорканаькъан Идриса проспект) даьча кердача пхезза вѝаштѝара даьча цѝен кѝалха. Цу цѝагѝа дукха хьакимаш а баьхар цхьан хана. Масала, сона дагадоагѝа цу чу парте райкома хьалхарча секретара Гѝаьстамаранаькъан Султана, кхоалагѝа секретара Тутайнаькъан Јамархана, райисполкома председател хиннача Зурабанаькъан Мухьмада дезал баьха. Цу тиках (чуволаш уйче а йоацаш, цхьа цѝа дар из) цхьачар Мехьте тика оалар, вокхар оалар Ярагѝе тика. Шаьккха а, Мутаѝаланаькъан тайпна а волаш, ши воша вар уж. Мехьти чѝоагѝа куц долаш, хоза къонах вар, нахага велавѝенна мара йист а хургвацар. Ярагѝи кѝеззига бегаш болаш, хьона вѝалла дагадоацар хьадергдолаш вар.

Бакьда из а вож а мах бара гѝулакх дѝка Јомадь вар. Ярагѝех цкьаза анекдоташ дувцар заводагахьа бахача наха, из ше а вар сакьтердам, беламедар дезаш. Иштга дар царех цаѝ:

«Тѝоа эца дагахьа банкилг яхьаш, енай цхьа йоккха саг.

— Хьаботтал, кѝаьнк, тѝоа, — аьннад цо. — Дукха ма ботталахь.

Яраге банка йиза гаргга беттаб, эцархочун дехар дукха теркал ца деш.

— Хьахий, — аьнна, хьакховдаяй тлайх йиза пхьегла.

— Ма дукха беттар ла ер, сов дукха безац сона! — аьнна, летькбай йоккха саг.

— Из глалат вай данийсдергда, — аьнна, банка юха хьа а йиза, массехк кьург баь, ах дламеннаб тика чу латтачо. — Тояш бий? — аьннад йоах Яраге».

Нахага йистхилар Имерза дар Яраге. Кхалсагаца кьамал дойя:

— Йишилг, — аьле мара йистхилацар.

Малача сагаца кьамал дойя: — Вошилг, — хозаргдар даим.

Дукха ха я цу тика чу кхьбола нах латта, хланз йолаш а болх беш а я из, бакьда архитектура клезига хувцаеннай. Хланз лакхача лаглаш тла тлавала веза цу чу чуводаш хилча, хьалха цхьа лагла мара дацар цун, из а геттара лоха дар. Мехьги а Яраге а шаккхе длаваьнначул тлехьагла, цу тика чу цар дезлхоех нах латт аьнна хезар сона. Хланз а ба цу чу болх беш кьона кхалнах, кьаьнча, эггара хьалха цу чу болх баьча наьха уж фу хул хац сона. Уж а цар овлан тлара хила мегаш ба,

Геттара цихеза яр Наьсаре «Культмаг». Из Аьлтий-Юрта Ючукхоача яр. Цу чу лаьтараш Кьоастой, Дзейтанакьан бар. Тхо дахача моттигера гаьно яр из, магла йистера эгла йисте ваха везар цига кхача безам бале. Из цу ханарча тикашга юкье эггара йоккхагла яр. Дукхагла цу чу хулаш хиннарш спортивни товараш дар: боксэрий кулгахьохкоргаш, бийнаш дегта хьалгьэхкаш бола «кхор», испандераш, штангаш, гиреш, гантелеш, спортивни барзкьа, когагирс, масе тайпа бургацаш. Бакьда кхьдола товараш а хулар цу чу: велосипедаш, цун чархаш, камераш, насосаш, фонараш, мотоцикла а машений а оатхалаш, иштта кхь длахо а. Из тика ахча мара хлама ца эшаш яр, кхь мел дар цу чу долаш дар.

Иштта кьаьнара кхачан тика яр цу оаглорахьа, цу чу болх беш яр Малсаганакьан АсмаI, цун глонча йолаш кьахьегаш яр Пазданаькьан йоI Рая.

Боккха, эггара шерагIбола урам бар Наьсаре Магистральни оалар. Цун цлэраш кхозза хувцаеннай, сона дагадоаглаш. Цул тлехьагла В. И. Ленина цлэрагла урам хилар цох, хланз Кхоартой Жабраила цлэрагла ба из. Цу гонахьа влалла тика яцар. Садови урами Магистральнибари влашагIкхетача моттиге дукха йоккха йоацаш кхачан тика йир. Цох бе-бе цлэраш йоахар, цхьачар цох «баьццара тика» оалар, баьццара басар хьекха ардакх тлатеха из йоландаь, вокхар «Зале тика» оалар, эггара хьалха цу чу болх беш хиннача кхалсага цлэрар.

Тлехьагло цу чу болх бе вера Харсенаькьан Нурдин, дикка ха яккхар цо цу чу кьахьегаш. Берашта чоагла дукха дезаш

цхьа хлама дар цу тикан а, Орджоникидзе урам тла хиннача Цхьорой Халата («Мархьаба» базар йиллараш цун кьонгаш ба) тикан а, кхьчар а. Яьсса шушаш длаиййора цар. Шушаш ерригаш йоакьингах яь яр, бертиг ехайий а хьаже, длаэцар шуша, е ахча е товар хьалора цунна когаметта. Уж дуккха йоайийя, царех шоашта эша хлама эцар бераша. Ха длаяхарца, клезиг-клезига долаш, дладаьлар шушаш длаийю гIулакх, пластикови шушаш яьлар, уж а вожаш а йоасселча длакхувса баьлар нах, тикашка дла ца эцандаь.

Иштта кьаьнарча тикаех цаI яр Наьсерерча районни газета редакцена а военкомата а юхе хинна универмаг. Цу чу юхьанца мессехк отдел яр. Барзкьаш, кладаш, берий ловзоргаш, дешара эшаш дола гIирсаш хулар цу чу дукхагIча даькье. Цу чу болх беш хиннача дохархоех яр Наьсаре бахача Пазданаькьан саг. Цунца кьахьийгараш дукхагIа кьона мехкарий бар. Ши моттиг йицлуц сона цу тикаца ювзаенна. Со Наьсарерча №1 йолча юкьерча ишколе ваьглав 1-10 классашка, вешта аьлча, итте класс цхьан ишколе яккхай аз. Цхьан дийнахьа классе чуенача хьехархочо аьлар:

— Бераш, вай ишколе музей хургйолош я, цу чу йооттае мегаргйолош хлама шоай цлагла яле, из хьая мегаргья шона.

Музее длаяла ер ма йий аьнна хлама тха цлагла яцар. Цкьа ювчача универмаге нийсвелар со. Цу чу латтар Николай Васильевич Гогола бюст. Лоа санна кIай а хоза а хийтар сона из. Чу а ваха, боккхагIчаргара ахча даьккха, из ийцар аз. ШоллагIча дийнахьа ишколерча музейна елар. Со цига деша мел вагIача хана, кхоалагIча этажа тла хиннача музее латташ вар эрсий гIорваьнна классик.

ШоллагIа моттиг а йицлуц. Тхоца цхьан классе дешаш йола йийиг яь ди дар. Цунна совгIата фу лургья ца ховш, вар со. Тика чу фуд хьаже вахача, цхьа хоза хлама дайра сона. КIор санна лаьржача пластмассах баь зламига рояль бар, цун ноглар хьалбайдича герга кизгилг доаллар, рояля яьшка чу пудар чудехка оагилг дар. Ноглар хьалделла а йотIакьовла а йиш йолаш дар. Из рояль белар аз йийига, яьча денца из даькьалаювцаш.

Тлехьагло Наьсаре хьалйир берий тика («Детский мир»), заводера универмаг, гастроном, Московски урам тла хинна йоккха универмаг, цунна юххера универсам.

Дуккхача шерашка болх беш, наьха хьашташ кхоачашдеш, хьабоагIар итташ бола хьаьнала дохархой: ларчакханаькьан Хьава, Вларахой Лиза, БековIлар йижарий, Ужахьанаькьан (Лананаькьан) Тамарий, Чемарзанаькьан Лема, Хуценанькьан Ахмад, Далганаькьан Али, кхьбараш.

Беррига тиканчаш цайца даькьалабувца лов.

Магас-Шахьара куц-сибат тоадераш

ЖКХ болхлой денга

Батайнаькьан Хьава

Ара бIаьсти хьаяларца дувзадена балхаш дукха хул укх хана. Дукхазе вIаштIара даьча цIеношка бахача наьха санна а доацаш, даим кулг тоха дезаш хул шоай доалахьарча цIеношка бахаш бола нах.

Барччача ялх-ворхI бетта лаьтта аренаш кердаяха езаш, бешамашка лостам бе безаш, гаьнашга кIир тоха, бесаздаьнна кIир-басар кердаккха дезаш хул, уж-м, вIалла даь ца воалаш, дукха да. Иаьдала болхлошка диллача а ала йиш я, цар иштта цахаддаш кьахьег, вай шахьарий, юртий сибаташ хувцаш, уж цIена лоаттаеш. Цу гIулакха лаьрхIа болх беш ба вахара-коммунальни гIулакха тлара нах. Укх деношка цар дездергда, лаьрхIа белгалдаь ЖКХ болхлой Ди.

Са таро хилар укх Магас-Шахьарерча вахара-коммунальни болхлошца кьамаьл де. Цар балхара хьал вIалла а аз терко тIайохийташ хиннадацар хланзалца, сона хацар цар беш бар иштта лоархIаме, вайна чоагIа эшаш, бехктокхаме хила везаш болг, бакьда цу боахама говзанчашца са хиннача кьамаьло уйла хийцар са дикача оагIорахьа. Уж-м, ден а бус а кIаьд ца луш, хьабоагIа вай массане юкьарча вахара моттиг лораеш, из хоза хургйола оагIув даим теркама юкье лоаттаеш. Цига се нийсьеннача дийнахьа, аз эггара хьалха зийнар дар, безаме коллектив хилар. Дог длаувиш кьамаьл хилар тха вахара-коммунальни боахама юрист йолча Бисайнаькьан Ахмада Мадинайца.

Магасера ЖКХ йойиллача денз, укхазе болх беш я Магина. Цунна дика довз шоай боахамера хьал. Цудухьа хоза йистхилар долаш, кIаьда дувцаш, хестабора цо

ший балха новкьостий.

Магинас яхачох, йуйрийна бархI сахьат даьлча, дIаболалу ЖКХ болхлой шоай даькь тIара нувхаш гулье, уж дIакхашьа. Из керттера балха даькьа да тха, аьлар цо. Бакьда, цул совгIа, уж хьаже безаш ба даькь тIарча пачахьалкхен гIишлош чу латтача котелашка. Цига йIовхал лой хар а уж болх беш дий хар а цар балха чудоаглаш да. Из болх дIахьораш оператораш ба. Масала, дукха больницаш а, царгий поликлиника (стоматологе) а, кхьйола моттигаш а чуйоагIа даим ЖКХ болхлоша терко е эзача гIишлошта, хлана аьлча, цIаьхьа, цхьан объекта чура котел е хий йохийташ, е хий хьа ца доаглаш, из дIох ца деш нийслойя, цунах бехктокхаме ба уж. Ховш ма хиллара, больницашка хьал даим лораеш хила ма дезий. Цудухьа нийса хургда, укхазе хIаравар ше-ший даькь тIа хила веза, аьлча.

ЖКХ кулгалхочун декхараш кхоачашдеш волча Кьоастой Хьасана ший болх дIаболобу, болхлой шоай хила безача моттиге бий хьожаш. Коллективе барт болаш, шоайла кхеташ, наьха хьашташ кхоачашдара терко еш, хьаваоагIарех ва из, аьлар юриста Бисайнаькьан Магинас. Болхлой а ба цунга хьежжа, шоай балха тIа бехктокхаме. Масала, хIара йуйрийна ЖКХ болхлоша лостам бе безаш йолча моттигех я Президента болх бу цIа, Заьзганаькьан проспект, Кадьрова аллея тIайола доазув. ДукхагIча даькье цига болх бераш тхьовра денз балха тIа шаьрбенна, шоай гIулакх лерттIа леладе Iема нах ба. Царех я Iарпенаькьан Аза, из Казанера гIишлон институт якккха я. Даим ший доалахьара даькьа цIена а лостам болаш а хилийтара тIахьожам лоаттабу цо.

Кьаьнарча болхлоех ба

Султиганаькьан Макка, Албохчанаькьан Тома, Албохчанаькьан Танзила, Хоаной Лиза. Уж, ЖКХ йойиллача хана денз, кьахьегаш хьабоагIарех ба.

Берригаш а укхазе болх бераш 82 саг ва. Офисе багIараш дукха бац, пхиялх саг мара. ХIаравар ший даькь тIа хьожаш ва. Цу юкьебоагIа оператораш, нувхаш дIакхухьараш, доззон тIа лостам лоаттабераш.

Магас-Шахьара ЖКХ болх бе йолаеннай 2016 шера. Магинас яхачох, хIара шахьаре, районе ший кьаьстта ба вахара-коммунальни боахам. Укхазе йуйрийна бархI даьлча дIаболалу болх; бакьда, 10 сахьат даьлча, салаIа ха лу болхлошта, цул тIехьагIа делкьийна 2 сахьат даьлча, салаIа ха я цар юха а. Иштта дале а, балха ди деррига а дIалаьрхIача, бархI сахьат да массаболча Iаьдала болхлой санна.

Тхо укхазе нийсдаларах, тхога гIолла вай бахархошка цхьа хоам бир Магинас: «Кхойтта сагага кхаччалца нах балха хьаэца моттигаш яьсса я тха, — аьлар цо. — Ма хулий болх боацаш, цIагла барIаш нах, уж тхацига хьабоагIе, бетта 20 эзар сом а долаш, болх нийсбергба оаха. Де дезар вай лакхехьа дийцар мара дац. Раьза волчунга кхайк тхо».

Тахан вай дувцар ЖКХ болхошта карагIдоалар дале а, вай декхар да лостам баьча лоаттабар, цхьоагIо йолаш, хIаман хьурмат деш, ший доалахьардар санна Iаьдалдар лорадеш хилар, хIана аьлча вай юкьара кхуврч ба Магас-Шахьар а вай республика а. Оаха, кьаман юкьарча «Сердало» газета болхлоша, тхоай аргIагIа хьатIадоагIача ЖКХ денца даькьалабувц цун болхлой. Ираз-аьттув ма эшалба, шоай балхах дог лазаш, хьабоагIача вай кьахьегамхошта.

Белхий беш хинна ханаш

Хозача гүлакхех лаьца

Батайнакъсан Хьава

Палгйай къаман Иадаташ дукха эргаш дац, лоалаха дача къамий Иадаташца нийс-дича. Цхьабакъда духхьа-ла гйалгйай мара йоаца оа-малаш дукха я вай къаман. Саг йоалаяр, йигар, къов-саме дешаш къоастадар, хьаьша-да тлаэцар, эхь-эздел леладар, да-нана лархлар, воккхагчунца гүлакх лацар, зламагчарех, кйалбисарех къахетар, царна новкъостал дар. Ценош деча а юртбоаха-ма балхашка а, белхий баь, гйодар массаза а цу юкъедагйаш хиннад. Тахан вай майрра ала йиш йолаш да, вай къаман мара уж хоза гүлакхаш кхыча къаман Иадаташца дац, аьнна. Дикача гүлакхех да уж. Вайна юкъе тахан а диса гүлакх да белхий беш хиларца дувза-деннар.

Хьалха леладаь даьй хоза гүлакхаш кагирхошта хьалха-дахар вай декхар да. Дйаьхача ханашка вахара хьалаш, тахан санна доацаш, халагйа хин-над. Цудухьа вай даьша лела-йьй йоккхий бешамаш, хьашт-

дале, гектараш уж хьа а ийеш, къаьстга цу тйара эцача пайдах дезала напайла доаккхаш хин-над. Бйаьстан юхье йоккхий бешамаш дйае нах арабаьлча, лаьрххйа белхий а бийя, шоай-ла дйа-юха бешаш хулар. Хьаь-нала болх лоархйаш а бар из, хйана аьлча лаьтто кхоаб вай. Цунах хьадаьннар, хьахин-нар мара даа йиш йолаш а дац адам. Цудухьа хйаравар, хоза а хеташ, водар новкъостал де. Цунах хулар беркат а хьур-мат а. Цу гүлакхаша нах шо-айла вйаший тйазар, безамегйа хулийтар. Цунца дувзаденна дар вай къаман кхыдола хоза гүлакхаш а.

Тахан зама кхыча беса йода. Цунца наьха уйла-нигат а хув-цаденнад. Вай къоаноша хьал-хадохаш хила деза уж хоза гүлакхаш кагирхошта. Дерри-га тахан во да ала йиш яц, бакъ-да хьалха хинна йовхал юкъ-ера дйаьолаш латт. Масала, цхьан дйинахьа йаьдала транс-портаца йодаш яр со. Сона тйехьашка доаллача гйанда тйа вагйар цхьа берашка саг. Теле-фонаца деш долча къамаьлах, кхетадир аз, цо ший веший-ца из деш хилар. «Кхоана бел-

хий беш вар со, воагйаргварий хьо сонна?» — йоахар къамаь-ло. Из юха жоп даларо кхета-дайташ дар. Хйаьта телефона-ца къамаьл деш хиннар, чйоагйа разза воацаш, везлуш вар. Ше телефон йойиллача, шийна уллув вагйачунга цо аьлар: «Са воша ва из воккхагйвола. Вйалла а йистедоалаш дац цун балхаш, даьра, кйорда-м ваьв сонна из». Чйоагйа догьийккхар са цу зламйгача сагах. Эсала гүлакх дар цо гойтар. Цига-ра дйадолалу юкъера гаргалол

мельялар, безам шелбалар.

Нанас ваьча сагаца лерхйам хилар юкъера дйадоаккхе, фуд-вайна дусар, вай тйехьенга фу кхоачаргда? Цудухьа тйехьенга кхоачаш, тахан юкъера гарга-лол меллургйоацаш, хьалххе а дйайолла езаш лард я из. Тахан вайна дукха телефонаш, комп-ьютераш юкъеяларца, тхьов-ра санна вахара-вара хьал тйехьашкадоалаш латт.

Бетга цкъа а телефон ца тохаш бола гаргара нах бовз вайна. Ден-бус юкъе фу доалл

хац, дукха ха яьлча сагота хила веза, гаргарча сагага фуд-малад хара. Цигара хьадоагйа цйенгьюкъера дезал а шоайла хийрабалар. Да а нана а саго-та хила деза, тйехьенна юкъе-ра морзо лоаттаьра. Цар бенна-ча хьехамга хьежжа мара хила йиш йий дезал?

Эшача новкъостала гйоргвеце, дезача га доаккхарг-деце, сенна веза нанас ваь саг?

Цунах тара хийтар сонна, «га-зела» чу ваьгйачун къамаьл. Уж моргаш вайна юкъе шортта ба.

Внимание: Газопровод !

По землям РИ: Назрановского, Малгобекского, Сунженского района и г. Карабулак проложены магистральные газопроводы и газопроводы-отводы с параллельными кабельными линиями связи, обслуживаемые Моздокским ЛПУМГ ООО «Газпром трансгаз Ставрополь». Ось газопроводов на всем протяжении обозначена километровыми знаками, а пересечения газопроводов с автомобильными дорогами и водными преградами - километровыми знаками и знаками «Осторожно - газопровод», «Остановка запрещена».

Для обеспечения безопасной эксплуатации и транспортировки газа предусмотрены зоны минимальных расстояний согласно СНиП 2.05.06-85* до 350 метров в зависимости от диаметра трубы и охранные зоны шириной 25 метров в каждую сторону от оси газопровода согласно правилам охраны магистральных газопроводов. Вдоль подводной части газопровода охранная зона устанавливается в виде участка водного пространства от водной поверхности до дна, заключенного между параллельными плоскостями, отстоящими от оси газопровода на 100 метров с каждой стороны.

В охранной зоне магистральных газопроводов категорически запрещается производить всякого рода действия, могущие нарушить нормальную эксплуатацию трубопроводов либо привести к их повреждению, в частности:

- перемещать, засыпать и ломать опознавательные знаки, проводить земляные работы;
- открывать люки и двери ограждений узлов линейной арматуры, станций катодной и дренажной защиты, линейных и смотровых колодцев и других линейных устройств;
- разрушать берегоукрепительные сооружения, земляные и иные сооружения, предохраняющие газопровод от разрушения; устраивать всякого рода свалки, выливать растворы кислот, солей и щелочей; производить дноуглубительные и земляные работы;
- разводить огонь и размещать какие-либо открытые или закрытые источники огня.
- проводить работы с использованием ударно-импульсных устройств и вспомогательных механиз-

мов, сбрасывать грузы.

• огораживать и перегораживать охранные зоны. В зоне минимальных расстояний категорически запрещается:

- возводить какие-либо постройки, размещать стоянки, гаражи, коллективные сады с садовыми домиками, дачные поселки, жилые здания, отдельные промышленные сельскохозяйственные предприятия, тепличные комбинаты и хозяйства, птицефабрики, молокозаводы, карьеры, разработки полезных ископаемых;
- сооружать проезды и переезды через трассу газопроводов и газопроводов-отводов, устраивать стоянки автотранспорта, тракторов и механизмов, размещать сады и огороды;
- заниматься производством мелиоративных земляных работ, сооружением оросительных и осушительных систем;
- заниматься строительными-монтажными и взрывными работами, планировкой грунта;
- производством геологосъемочных, поисковых и других работ, связанных с устройством скважин, шурфов;
- заниматься содержанием скота и устраивать водопой для скота.

Перед проведением работ в охранной зоне и зоне минимальных расстояний га-зопроводов и газопроводов-отводов необходимо получить согласование и письменное разрешение на их производство в Моздокском ЛПУМГ ООО «Газпром трансгаз Ставрополь». Несоблюдение вышеуказанных требований может создать угрозу причинения вреда жизни и здоровью людей, а также имуществу физических и юридических лиц.

АДРЕС И ТЕЛЕФОНЫ

Моздокское ЛПУМГ:

363750, п/я №1.

Телефоны:

(886736) 2-60-06, 7-50-24.

Диспетчер (886736) 60-229

Лица, виновные в механическом повреждении магистральных газопроводов, кабелей связи, средств катодной защиты, привлекаются к административной и уголовной ответственности в соответствии с действующим законодательством Российской Федерации.

Статья 167 УК РФ. Умышленное уничтожение или

повреждение имущества

1. Умышленное уничтожение или повреждение чужого имущества, если эти деяния повлекли причинение значительного ущерба, наказываются штрафом в размере до сорока тысяч рублей или в размере заработной платы или иного дохода осужденного за период до трех месяцев, либо обязательными работами на срок до трехсот шестидесяти часов, либо исправительными работами на срок до одного года, либо принудительными работами на срок до двух лет, либо арестом на срок до трех месяцев, либо лишением свободы на срок до двух лет.

2. Те же деяния, совершенные из хулиганских побуждений, путем поджога, взрыва или иным общеопасным способом либо повлекшие по неосторожности смерть человека или иные тяжкие последствия, наказываются принудительными работами на срок до пяти лет либо лишением свободы на тот же срок.

Статья 168 УК РФ. Уничтожение или повреждение имущества по неосторожности

Уничтожение или повреждение чужого имущества в крупном размере, совершенные путем неосторожного обращения с огнем или иными источниками повышенной опасности, наказываются штрафом в размере до ста двадцати тысяч рублей или в размере заработной платы или иного дохода осужденного за период до одного года, либо обязательными работами на срок до четырехсот восьмидесяти часов, либо ограничением свободы на срок до одного года, либо принудительными работами на срок до одного года, либо лишением свободы на тот же срок.

Федеральный закон «О газоснабжении в Российской Федерации»

Часть 3 статьи 32. Органы исполнительной власти и должностные лица, граждане, виновные в нарушении правил охраны магистральных трубопроводов, газораспределительных сетей и других объектов систем газоснабжения, строительстве зданий, строений и сооружений без соблюдения безопасных расстояний до объектов систем газоснабжения или в их умышленном блокировании либо повреждении, иных нарушающих бесперебойную и безопасную работу объектов систем газоснабжения незаконных действиях, несут ответственность в соответствии с законодательством Российской Федерации.

Моттигера шахъараш а юрташ а мархий беттага кийчлу

Султиганакъан Йоакъап

ГалгIайчен моттигаш-карча Iаьдало доал деча шахъарашка, юрташка беа мархий бутт хьатIабоагIаш, наьха вахара дика хьалаш Iалашдара балхаш дIахьшо да.

Цу тайпара, Илдарха-ГIалий тIа безача мархий бетта хьалхара ди кхьарача дийнахьа хила тарлуш да аларах, шинарча дийнахьа хин турбаш тоаеш боахк, аьлар «Сердало» газетата цигарча мэре.

«Кхоана, тушол бетта ткъа цхьоалагIча ден Iуйрийна ийс сахьат даьлча денз сайрийна барайтта сахьат даллалца, шахъаре хий хьадоагIаш хургдац, цхьайола моттигаш тоае езаш хиларах. Кхоачамбоацараш нийсдаларах, бехк цабаккхар дех», — аьлар шахъарерча Iаьдала телеграм-канале хиннача хоам тIа.

Массаза санна, хIара шера мархий бутт болча хана, бахаршошта эшаш дола хьалаш хилийтара, шоай ханнахьа нувхаш дIахьшош, хий а сердал а хургйолош, таро йоацача наха новкъостал деш, болх баьб.

Хьун гIулакхага хьажа арабаьннаб болхлой

Султиганакъан Йоакъап

Хьун гIулакх тоадара тIехьа дIакхухьаш бола болх тIехдикка чакхбаккхар вай республике дIадахача шера. Из белгалдир, Рослесхоза кулгал деш волча Советников Ивана, Нальчике дIайихьача кхетаче. СКФО, ЮФО хьунашка баьча балха хетаяь яр кхетаче.

«Цига дакьа лоацаш хилар Iалама гIулакхх йолча вай республикерча министерствон кулгал деш вола Шаденакъан Ахьмадхан.

«Лорая хьунаш» яхача федеральни проекте, лакха толамаш доахаш, шоай болх чакхбакккха регионаш хьоахайир Рослесхоза кулгалхочо. 125 проценттагIа кхоачаш дIабихьаб из болх вай республико», — йоах тхога бенача хоамо. 2023-ча шера де дезарех дийцар кхетаче. Эггара лорхIамерIчарех да аьнна белгалдир, хьунашка ювлаш йола цIераш, дIа-хьа ца яржийташ, дIайоае аьттув хургболча гIулакхага хьажар, эшашдар хIанззе Iалашдар. Сотников Ивана баркал аьлар ерригача регионашта, шоай болх бехктокхаме дIабакхьарах.

Кхоанен уйла еш

Республикера нувхашца дувзадена хьал хувцалуш да дикача оагIорахьа

Султиганакъан Йоакъап

Нувхаш дIаяхарца, уж чакхъяхарца дувзадена хаттар дагадоаллаш да Iаьдала а иштта юкьарча вахаре дакьа мел лоацача тоабашта а.

ГалгIайче а кхьича мехкашка санна дегIадоагIаш да шахъарий куц-сибат, иштта дебаш да адам а, цунца цхьана дегIайоагIаш я юрташ а.

Цунга хьежжа белгалдаккха дезаш да, цу даькь тIа мел йолча тикашка, базарашка мах беча юхе тайтайпара хIамаш чухинна йоассаенна кIопилгаш яда, уж дагарье эттача, бIаь совгIа тонн а хургья.

Цудухьа иззал дукха совьяьнна хIамаш вай республикал арахьа дIаяхьа йиш цахилар теркал а деш, уж юа чакхйоахаргIола таро йича пайда хургбар цох.

Тахан цу гIулакха кьахьегаш а цунна уйла еш а ба. Технологиета диллача цу тайпара хьал вIашагIдолла лерхI, совьяьннача нувхех пластиках йола шушаш, хIама чуйоллара йола кIопилгаш, тIормигаш, контейнераш, карташ, опалубкаш, кхы дIахояраш хьаергIолаш.

Бакьда из деррига хьадара цига эш, технически а материални кийле, цул чIоагIагIа эш, наьха сакхетам лакха хилар, массанахьа цIена а кхерамзленна Iалашо йолаш а из гIулакх леладар.

Уж дика оамалаш лелаш, вай тIехье, вай бераш

кхеде дезараш ба ишколера хьехархой а цIагIара дайноаной а.

Нагахьа санна ший ханнахьа из берашта кхувш доагIача хана дIаденнадеце, боккха хулаш латгача хана, цар теркал ца деш дутт из, шоай кхетамца хьа ца лоацаш, тIаккха царна гу ер дуне кхьича беса, хьаштдале сийрда, хоза хьежача маьлха а хам бе безам болаш хилац уж, гонахьарча Iалама лерхIам бе хIаьте а ховргдац царна.

Тахан Магасе вайна го йиш я каст-каста, цу хIаманца шахъара коммунални боахама «кьовсам» лоаттабеш хилар. Дукха ба, пластмассови нувхаш чутува яьшкеш а йохаеш, дIахо а нувхаш Iокхувсаш лелараш.

Республикан шахъара кулгалхой а, шера йоагIаш йола зама а, исторе оагIонаш а хувцалуш латт, бакьда еха кирпичкаш, бетон, йоккха мебель, Iоакъингаш нувхаш гулгьеча майдан тIа Iокхувсар хIанз а дIадаьннадац.

Белгалдаккха деза, шахъара доазув малагIча хьале да хьожача хана, бокьонаш телхаеш, цига гIишлон нувхаш Iокхайса хилар, цунна бехке ба цига болх беш боакха гIишлонхой. Цу тайпара хоза доаца сурт дар берий майдан тIа а.

Шахъара кулгалхоша яхачох, гучадаьнна кхоачамбоацараш дIадахара болх дIахьоргба, столицан доагIаш дола куц кхоллаш. Цар иштта дехар ду, моллагIа ца доагIа сурт цу

тайпара гучадаоале, администрацеге бахархоша хоам бар.

Дукхаза нийсденнад, коммунални болхлоша цу тайпарча моттига сов дукха ха йоае езаш хиларах, столицан кхьича моттигашка лертIа дIакхача уж ца кхоабеш. Цу тайпара нувхаш дIаяха езараш гIишлонхой е бахархой шоаш ба, уж дIаяха декхарила бац ЖКХ болхлой.

Бакьда интернета чугIолла столицан Iаьдал бехке де дика хов, нувхаш хьаIайна хиларах. Уж Iоаераш эхь-бехк ца хета бахархой шоаш бале а.

Ховш да, лостам бара уйла цар вIалла а йоацилга, уж сагота бац, цхьаннена бехк дIатIабиллача. Кьора а бIаргаш дайна а хила веза цу тайпара хьал гуш воацар: цу тайпара хIамаш леладар, хьа а лаяца, бехктокхаме оттаве веза.

Из леладараш дукхагIа боккхийбараш ба, царна из дика хов - шоаш харцахьа болга. Уж бехктокхаме оза беа, цар юкьарча вахарца, иштта мехка доалахьарчунца лерхIам хургболаш.

Бакьда цох пайда хилац. Дукха ха я из дIадувцаш латта. Цудухьа царна дикагIа ховргда, из харцахьа долга, шоашта тIаазар дича, из бахьан долаш шоай кисара ахча дIадала эттача.

Дича бакьхьа дар да, иштта мара кхы царна эхь ца хете, уж наха дIабозийтар. Цу тайпара болх царца дIахьойя, уж сиха совцаргба.

Ла кхы а халагIа да, цар цу

тайпара масал вай тIехьенна гойташ хилар. Ловза а шахъаре гIолла соготалла арадоалача а берашта духьальотташ дола сурт ма дий из. Цар, кхьича шоай нийсархоша санна дIалоац из бIаргашта юкье латгаш бола нувхий кIоаг.

Цигара хьадоалалу кагирхоша, цу тайпара хьал, нийса а хеташ, тIаэцаш хилар. ТIаккха фуд вай царна дутар?

Цхьаболча наха ховш да, нувхаш шоай йоагI-йоагIача Iокхувсаш хиларах, уж чакхйоахаш хиларах, тахан базар тIа эшаш йола продукци цунах хьае йиш хиларах, дикка ахча де никь хьабеллига. Шеко яц, тахан вай ГалгIайче цу тайпара болх дIаболабича, цунах хьабоалаш бола пайда бахьан, шоайла кьовсамаш а хургда, цхьан целлофана пакетах полимерни Iагаш деш санна. Оалаш да-кх наха юкье, хьадоаладаьча гIулакхо кепиглуш дале, из де безам бараш лаьтта кIалхара а гучабаргба...

ХIанзарчоа вай кьахьеге дезар да, воай хьамсарча мехка зе дергдоацаш бола никь лахар. Иштта ца хилча, гIулакх во хургда вай: тIехьенна дусаргда бIеха хиш, во лазараш.

Хургдолчун тIехьено тIаккха уйла ергья, ишттал чIоагIа смартфонш йолаш, Марса тIа ухаш «хьаькьале нах болча хана» вай даьша хIана кхийсай-хьогI хозача шахъаре нувхаш Iо.

«ГОРЯЧАЯ ЛИНИЯ» ПРАВИТЕЛЬСТВА РИ ПО ПРОТИВОДЕЙСТВИЮ КОРРУПЦИИ +7 (8734) 55-11-57, ЕДИНЬИЙ ТЕЛЕФОН СЛУЖБЫ СПАСЕНИЯ 112

сердало

Учредители:
Правительство
Республики Ингушетия и
ГАУ «Общенациональная
газета «Сердало»

Главный редактор:
Курскиева Х.А.

Адрес Правительства РИ:
360001, г. Магас,
пр. И. Зязикова, 12.

Адрес редакции и издателя:
Республика Ингушетия,
386101, г. Назрань,
Тер. Центральный округ
пр. И.Базоркина, 60.
Тел.: 8 (8734) 77-11-84
Бухгалтерия: 8 (8734) 77-10-85.

Газета зарегистрирована
Управлением Росохранкультуры
по ЮФО.
Reg. номер ПИ № ФС 10-6526
от 5 марта 2007 г.

E-mail: serdalo@yandex.ru
Сайт газеты: serdalo.ru.

Набор и верстка произведены в
компьютерном центре редакции
газеты «Сердало».

Время подписания номера
по графику в печать:
22 марта 2023 г.
Фактически 17:20.

Точка зрения авторов может не
совпадать с позицией редакции.
При перепечатке
ссылка на газету обязательна.
Письма, рукописи, фотографии,
рисунки не рецензируются и не
возвращаются.
Свободная цена

Газета отпечатана в издательстве
«Южный регион»,
с готовых диапозитивов
Адрес: 357600, Ставропольский край,
г. Ессентуки, ул. Никольская, 5.
Заказ № 1435 Тираж: 2000 экз.

Дийнатий вахар хоза хетараш дукха ба

Султиганькъан Йоакъап

Вай мехка лелача тайп-тайпарча чоапилгий, дийнатий вахар хоза хеташ, такка ловраш 15 процентага кхоач республике. 100 сагаца къамаьл деш, оаха дІабихьча тохкамо хьахьекхар из. ДукхагІарна такка лов кІормацій, зунгати, нокхармозий вахар.

80% наха чІоагІа тамаш еш дийцар, цу ерригача дийнача хІамай вахар, уж яр-жарах. ХІара шера гучаювл, цъаццабарашта вІалла а йовзаш ца хинна чоапилгаш.

Эггара чІоагІа зе деш, наьха са лавцарех я коарто-лаш юаш йола чоапилгаш, чиркхаш (комар), ше летача хІамах цу беш бола наца, американски лоархІаш дола кІормац.

ГІалгІай спортсменаша ММА яхьашка 10 майдилг яьккхар

Гьагенаькъан Мартина

болхлоша.

ММА вІашагІийнача латарак йолча СКФО чемпионате, ГІалгІайчен итт латархочо республиканна коталонаш ера, аьлар «Сердало» газета корреспондентага ГІалгІай Республикан спорта Министерствон

«Нохчий Республике, тушолла бетта ялхайтлагІа дийнахьа денз ткъестлагІа денга кхаччалца, дІахьош хиннача яхьашка дакъа лавцар спортсменаша Кхоартой Ибрахима, Хоасботанькъан Аслана, Хамхой Адама,

Кхоартой Билана, цар дошо майдилгаш яхар.

Дото совгІаташ даьхарех вар Магомедов Джамбулат, Овшанькъан Тамерлан. Борза совгІаташ кхачар Малсаганькъан Мухьмадага, Пудантанькъан Мухьмад-Аминага, Дзейтанькъан Аптега, Иленаькъан Ясирага», —

йоах хоамо.

Вай командас яьккхар юкьарча кьовсае хьалхара моттиг. Котбаьнарех итт саг яхьеваргва Ханты-Мансийске дІахьоргІолча Россе чемпионате. Из дІахьа лерхІ карарча шера майтсела бетта 31 денгара кІимарса бетта 4-ча денга кхаччалца.

ГІалгІайче хьонка мах лохбеннаб

Султиганькъан Йоакъап

БІаьсти буача чам болча, унахцІенонна дика лоархІаца хьонка мах лохбеннаб ГІалгІайче.

Ер шу дІадодалуча хана хинначоа юхе, дика маьха чухьнахьа ба из хІанз. ЦІенбаьча цъа кийла хьонках базар тІа 400 сом доаккх, цІенбанзачох — 200 сом, хоам бу «Сердало» газетта корреспондента.

«Юхьанца, из хьабанна-ча хана, 900 сомагара 1100 сомага кхоачаш, мах бар цун цъан кийлан цІенбаьчох, цІенбанза болчох 350-400 сом дехар», — йоах хьабайта-ча хоамо.

Кьилбаседа Кавказе дахача а кьыча моттигашкарча а къамаша лоархІ, хьонк цкъа мукъагІа баа беда, аьнна. Геттара дика да, из кхозза е кьы дукхагІа буаш хилча.

ОБЪЯВЛЕНИЯ

Утерянный аттестат 06 ББ 0005320, выданный СОШ №3 с. п. Яндаре в 2008 году на имя Часыгова Хаваж-Багаудина Ширваниевича, считать недействительным.

Администрация сельского поселения Долаково проводит 26 апреля 2023 г. в 11-00 в здании администрации собрание жителей села по вопросу внесения в государственный каталог географических наименований названия «Долаково».

Утерянный аттестат, выданный СОШ №5 г. Назрани в 2002 г. на имя Хураевой Халифат Мухадиновны, считать недействительным.

Іалам лорадара тІахьех бахархой

Султиганькъан Йоакъап

Іалама гІулакх, лорадеш, дІадахьара тІахьех бахархой. ХІара сага дегІаца хила еза оамал я из, гонахьарча лостама уйла еш хилар. Ценача шахьаре, юрта ваха ловш ва вайх хІаравар; хІаьта из иштта халийтара тІехьа къахьега дезараш а, вай воаш да.

Дала хьаденна хоза, беркате Іалам лораде яхаш, кхайкарал ду бахархошка цу гІулакха бехктокхаме бараша.

«Іалам лораде ловш вар тахан дІаволавала веза! Эггара хьалхарча аргІагІа, нувхаш дІакхувсара гІулакх дІабеххача боараме тоаде, нийсде деза бахархоша. «Экологи» яхача къаман проекто каст-кастта дІакхухьаш долча

боламашта юкье дакъа лоачаш хилча, геттара дика да. Шийгара дІаволавала веза хІаравар!» — аьлар, тха газета интервью луш, Іалама гІулакхах йолча министерстве. Бахархошта дийцар, цар дакъа лаца йиш йолча бола-мех.

Масала, хин йистох цІенъе арабаьлар. Дуккхача Іаламах дог лазараша беш латт из болх. Хьун хьал тоадар тахан

лоархІаме да! ХІара турпалхо дагалаьца, цунна тІера сагІийна га дІаьогІар беркате гІулакх да.

Тахан кагирхоша, геттара дика хеташ, хьаллоачаш болам ба из. Каьхат дІачуьидеца моттиге тиша каьхаташ, книжкаш дІачудалар а геттара эшаш да тахан. ЛаьрххІа цу гІулакха кьоастаяьча моттигашка нувхаш дІакхувсаро Іалама хьал лораду.